

~~4100. R. c. 8. R. 2.~~
~~5857. S. g. 13. d. 6.~~
Col

libris Conventus goritensis

S. P. Francisci Convent.

5852-5857. S. g. 13. d.

1893

opus. raro.

Ex libris Lib.

Agidj. Beltrami Gorisensis Min. Con.

NICOLAUS FERETTVS.

AR VE Liber dñam timide subiturus in arcē
Ne timeas tantos hospes adire lares:
Hic licet assidue numerosa uolumina caesar
Aemlius spectet philosophosq; graues
Eloquium & uarias diuinæ palladis artes
Et phoebi altifona carmina digna chely:

Non humiles tamen hic spernit: reuerenter honesto

Accedes uultu: suppliciterq; roga:

Vt te paulisper captato tempore cernati

Palladiiq; aliquid conferat eloquii

Instabis precibus multis tu blandiar: esse

Hoc poteris tanto tutior auspicio,

4: Anno Reuerend. eiusd. pody

CAd Illustrissimū Principem: & Excellentissimū Ducē. Octauiā
 nū Riariū Illustrissimā: & excellētissimā. D. Catharinā cunctarū
 Sphorciadum prudentissimā filiū liuiensium & Corneliorum iu
 stissimum dñm: Nicolai Feretti Rauennatis cōmentariola εἰς αὐ
 γωγικῇ. i. introductoria De ordine & iūctura cōpositiōis ornata
 ad epistolas in primo lib. ad orōnes in sō: ad p̄positionū latinā
 significatiōem in appositione & cōpositione in libro tertio. tanq̃
 flores delecti ex auctoribus probatissimis. Varrone: Ciceronā.
 Cæsare: Sulpitio. Aristotele: Augustino: celsō. Fabio: Gelio. Ma
 crobio. Pediano. Nigidio. Suetonio: Papiriāo. Plinio. Diomede.
 Donato: Capro: Seruio: Prisciano. Agretio: Sergio: Porphirio.
 Acrone. Festo. Laurentio. Victorino. **SALVTEM.**

Solent pleriq̃ mortales Illustrissime: princeps: uel inge
 niū quadā excellētia: seu uiribus corporis famā aliquā
 aut gloriā deyderare. imitatī agros fertiles: aut fecun
 das arbores suo fructu. uel utilitatē uitæ afferentes uel
 suauitate odoris animū delectātes: Ego uero diu mecū cogitaui
 an aliquid fauoris possē ingenii potius uiribus quā corporis mihi
 Inter mortales assumere. q̃ppe diu exēcitā? i ei uidiēdis adolescē
 tibus illi potius aetati quā grādiōri studiū p̄desse: neq̃. n. ea sum in
 genii excellentia. ut: ea p̄fiteri ualeam: q̃ clarissimos uiros iuuent
 aut delectēt: hęc cōmentariola εἰς αὐγωγικῇ (sic. n. Varro appella
 bat ex quocūq̃ ope discit qd̃ dicere: aut facere debemus) tibi dñō
 meo & adiutori dicaui audacia uel temeritate forbitus usus qd̃ nō
 dignū auribus tuis munus tradiderim: in hoc ipso primū erubescō
 si forte hęc meā incōdita & inornata tibi desplicuerit: cōfusus.
 Illustrissima nobilitate tua ueræ uirtutis & gloriæ cōscia: qd̃ infir
 mos: ē: tibi deditos nunq̃ sis solitus asp̄nari. atq̃ uti in urbē tuam
 Illustrissima genitrice tua. D. Catharina matronā: prudētissima
 fauēte una cū fratribus tuis optie indolis: Cæsare Liuiō Galeazo
 & Francisco Sphorcia: ac dñā Blanca sorore oīum bonarū artū
 studiosissima. Dñōq̃ Iacobo phceo tutore tuo dignissimo ac gu
 bernatore iustissimo: publico stipendio eoq̃ cōdigno me ascribi
 dignatus es: Ita hoc ipsū munus accipe digneris. tuāq̃ censurā
 afferre: an dignū sit. quo liuiā iuuetus tibi deditissima ad epistolas
 & orationes facilius exornet. quod si (ut spero) dignum aliquo fa
 uore duxeris: tuo splendore tutum inuidiæ mortue effugiet: Vel
 terrore tui si ena moderātis dētes auidos liuor edax cōprimeret. Fe
 lix sis opto. & Octauiani Cæsaris omnium foelicitissimi auspicio di
 gnus amplissimum precor imperium una cum matre: & fratrib⁹
 summa cum foelicitate diuinitus consequaris.

NICOLAI FERETTI *Rauēnatis dī structura seu ordie & lī
ctura cōpositionis ornatæ ad cōponendas epīstolas liber primus*
De tribus dicendi Generibus.

Genera
dicendi

DICENDI sunt tria: quæ potissimum oratori conueniunt unum est copiosum & graue: Alterū breue & subtile: Tertium uero mediū: quibus in singulis quidam floruerunt. p pauci in omnibus: mos est enim hominum: ut molint eundem pluribus rebus excellere. Prīmī dicuntur grandiloqui: cum ampla senten-

Grandi
loqui.

tiarum grauitate & maiestate uerborum: uehementes: uarij: copiosi: & graues ad permouendos & conuertendos animos instructi ac parati: qualis fuit Cicero dignitatem & amplitudinem omnibus præferens: Alij tenues & acuti: omnia dilucidiora & ampliora facientes subtili quadam. & pressa oratione limati in quo genere sunt aliqui calidi: sed impoliti: & consulto rudium similes & Imperitorum. aliqui in eadem ieiunitate conciniores faceti florētes & ornatī: qualis fuit Salustius in se uenustatem: & sublimitatē ostendens: cui nec addi nec diminui quicquā potest. Alij intermedij & quasi temperati: nec acumine posteriorum: nec flumine utētes. sed in delectando conciliandoq; lenitatem indicantes. uicini amborum: & utriusq; generis participes: qualis fuit Terentius: qui nihil affert præter facilitatem: & æqualitatem: omnemq; orationem ornamentis modicis uerborum: sententiarumq; distinguit: His igitur tribus utetur orator. ut singulæ quæq; res exigere uidebuntur: quibus consequendis tria erunt necessaria. acumen scilicet ingenij: Deinde ratio seu ars: Tertio diligētia: quæ sola ingenium extarditate: cum cæteris in rebus: tum in orationibus excitat plurimum. Nā quod ait Fabius in ediscendo scribendoq; uerum esse non negauerim: multum. s. conferre bonam ualitudinē digestum cibum. & animum ab alijs cogitationibus liberum.

Tenues

Interme
dij.

De tribus partibus elocutionis.

MNIS elocutio Commoda & perfectā cōtinet in se elegantiam. dignitatem & compositionem. Elegantiā est quæ facit. ut unum quodq; uerbum pure. & aperte dicatur. hæc diuiditur in latinitatem. & explanationem.

Latinitas
Solæcis
mus

Latinitas est incorrupta loquendi obseruatio secundum Romanam linguam. Vel sermo purus ab omni uitio remotus. scilicet Solæcismi & Barbarismi. Solæcismus a quibusdam dicitur im-

parilitas: a uetustioribus latinis sribiligo tāquam sterobiligo: uel
sribiligo: a σπῆλαιος. i. prauus peruersus: uersutus: pp ueruram.
& prauitatem tortuose orationis: in poemate schema appellatur
fit autem: Cum uerbis pluribus consequens uerbum superiori
non accomodatur: uel quando est impar: & inconueniens com
positura partium orationis: soloecizare enim lingua scithica est
corrupte loqui: quasi elementis orationis inconcinne choeuntis
bus. nam inconcinitas litterarum: aut syllabarum: uel eis accidē
tium in singulis dictionibus facit barbarismum. qui in perigrina
dictione dicitur barbaralexis: A poetis uero methaplasmus. Sit
autem adiectione: detractione: mutatione: & transmutatione: de
quibus in arte grammatica satis est: a compluribus Auctoribus

Barbari
smus

Explana
tio

Vsitata

Propria
uerba.

Vortex

Natura
analogia

Cōsuetu
do

Auctori
tas

Dignitas

pertractum: Explanatio est quæ reddit apertam: & dilucidam ora
tionem: ea comprobatur uerbis usitatis: & propriis: usitata sunt
quæ uersantur in sermone quotidiano: propria uero dicuntur il
la quæ sunt aut esse possunt eius rei: quam quisq; proposuerit ap
ta uerba: cetera sunt inde per translationem formata: & deducta:
ut Vortex idest contorta in se aqua: Vel quicquid aliud similiter
uertitur: Inde pars capitis: & montium eminentia dicitur uertex
Constat enim is quattuor. Natura: analogia. cōsuetudine. aucto
ritate. Natura est immutabilis rerum inuentio. quam ueterū ma
iestas ueluti quædam religio commendant. Annalogia est Ser
monis a natura prodicti ordinatio. in qua barbara lingua ab eru
dita tanquam argentum a plumbo dissonat. Consuetudo est cer
tissima loquendi magra. quæ. e medio scriptorum usu placita af
suere consueuit. Auctoritas est opinio recepta ueterum. quæ ut
plurimum ab oratoribus: uel historicis peti solet. nam Poetas per
sæpe metri. necessitas excusat. Dignitas est. quæ uerborum & sen
tentiarum exornatione tanquam coloribus distinctam. & perpo
litam reddit orationem. uerborum enim exornatio sermonis in
signita continet per politione. Sententiarum uero exornatio quan
dā affert in rebus ipsis dignitatē. de qua Cicero in libro. iiii. ad he
rennium copiosissime disseruit. et in tertio de Oratore ubi ait: in p
petua oratione cū & cōiunctionis leuitatē & numerorū rationem
tenuerimus. tunc erit quasi luminibus distinguenda & frequentā
da omnis exornatio sententiarum. et apud eundē in libro de optio
dicēdi genere. & apud Fabium in libro nono multa inuenies.

De mā hui' libri ad cōpositionē ornatē locutiōis
Ompositio & uerborum cōstructio equaliter ppolita
cōtinens in se ordinē iūcturā. & numerum. Sed denu

mero. quia a græcis rhythmos dicitur idest cōsonantia. quæadmo-
 dum de uerborū & sententiarum dignitate apud Ciceronē & fabi-
 um in libris predictis multa poteris inuenire. nos de ordine & iū-
 ctura tantum in præsentia pertractauimus. sunt enim (ut ait Ci-
 cero) fontes compositionis seruiētis grauitati adiunctis quibus-
 dam regulis & exemplis gratia imitationis. in quibus quid deceat
 & expediat. erit pro utilitate cogitandum non. n. præcepta rēto-
 rices seruāda sunt tanq̃ rogationes. & plebescita. Sed ideo scripta
 sunt. quia plerunq̃ afferunt utilitatem.

De ordine.

Est igitur ordo quædam uerborū delectioꝝ obseruatio Ordo qd
 qua nulla res apud aīoꝝ hoīum plus ualeat. uerborū enī sit.
 delectū originem eloquētiæ testatur Cæsar in libro de
 rōne latine loquendi. nā sicuti apollonius elementa lit-
 terarum p̃ ordinationē aptissimam primā dicit esse materiā. Syl-
 labarū uero cōphensionem litterarū aptissime coniunctarū. Sic
 orationem exornatam dicimus ex compositione dictionū aptis-
 sime ordinatarū. Cōtexendi. n. uim ex hoc maxime experiri licet
 si in compositione orationis bene structam dissoluas collocatio-
 nem. quoniam grammaticali quadam uerborū permutatiōe cor-
 rumpitur tota. In omni igitur parte orationis ea uerba nectenda
 sunt. quæ structuræ quadrent. præcipue in clausulis in quibus
 dicentis quam audientis sensus: atq̃ intentio terminet. In collo-
 catione uerborū aptiora. tam ordinī quam uiribus contexere de-
 debemus. Sic tamen. ut aptiora sint utilia dure locata compo-
 sitis inutilibus. quod fiet si quam aptissime coherebunt extrema
 uerba cum primis. & ea sint quam suauissimis uocibus. ut forma
 ipsa. concinitatq̃ uerborum conficiat orbem suum & cōphēn-
 sio numerose & apte cadat. Plurimum enim refert quæ quibꝫ an-
 teponas. ut saxa atq̃ solitudines uoci respondent. bestię sape im-
 manes cantu flectuntur. atq̃ consistunt. magis id insurgebat si cō-
 uerse uerteret. nā plus est saxa quā bestias moueri. & melius ē te-
 meritas filii cōprobauit. quā comprobauit filii temeritas. In uer-
 bis ēt obseruandum ē. ne a maioribus ad minora descēdat oratio
 honorēq̃ perdat. melius enim dicitur. uir est optimus. quā uir op-
 timus est. Extat etiam quidam alius ordo naturalis. ut uiros ac fæ-
 minas. diem & noctem. ortum & occasum potius dicas. quam cō-
 uerse. Quædam ordine permutato fiunt superuacua. quoniam
 una pars plena est. ut Salustius in tugurio mulieris ancillæ. bene
 addidit ancillæ nam si dixisset in tugurio ancillæ mulieris. fuisset

superfluum. Ancilla enim & conditionem ostendit & sexum: Sic fratres gemini. Quod si præcesserint gemini addere fratres non est necesse. Cauendum etiam erit. ne fortiori iungatur infirmus ut cum sacrilego fur: cum homicida corruptor: Etiam nota quod sensus aparuo in maius augeri: atq; insurgere debet: Vt egregi⁹ nobilis: Magnificus: insignis illustris. Sed nota quod illustris: insignis nobilis: & egregius: aliquando dicuntur de hominibus & rebus malis. Vt insignis Latro: & nobile scortum illustre facinus egregia mulier. Virgilius egregia interea coniunx. Item scelest⁹ crudelis: impius: immanis: sic etiam dicitur fur. adulter: latro: per furus: sacrilegus. & qui me procreauit aluit: erudiuit. ad dignitatem & honorem prouexit.

Vocabu Sed quoniam orationis tam ornatus. quam perspicuitas par-
lum tran tim in singulis uerbis est. partim in pluribus. quid separata: quod
statu qd coniuncta exigant consideremus. rectissime enim traditum est p-
fit nota spicuitatem in propriis. ornatum uere in translatis esse. translata
hic enim dicimus uerba eius rei propria. quæ in aliam rem similitus
dine quadam transferuntur: inuenta primum inopiæ causa. frequen-
tata delectationis. quoniam (ut ait Cicero in libro tertio de
Oratore) tanquam stellæ quædam maxime uotant. & illuminant
orationem. ut sæui imbres uorax mare. seu monstruosum. Item
alia sunt aliis honestiora. sublimiora. nitidiora. iocundiora. uoca-
lora. uerborum quoq; iterse naturalis est copulatio. ut aliud ali-
functum melius sonet. in rebus quoq; atrocibus. uerba etiam ip-
so auditu aspera magis conuenient. Optima sunt illa. quæ sono
sunt iocundissima. & honestissima. ea enim semper sunt turpio-
ribus aptiora. quoniam sordibus uerbis nunquam est in erudita
oratione locus. Clara illa atq; sublima plerumq; materiæ cernen-
da sunt. quod alibi magnificum. Alibi tumidum. alibi humiliter
uerbum magis conueniet. Nam asperione tenui uelut macula
quædam sublime. nitidumq; discordat. fitq; corruptum. quod in
plano tumet. quædam non tam ratione. quam auarium sensu su-
dicantur. ut illud sæda iungebant sædera & orca. qd si fuisset por-
co uile erat. aures enim uel animus potius. aurium nuncio natu-
ralem quandam in se cõtinet uocum omnium mentionem. ideo
co longiora. & breuiora iudicat. & perfecta ac moderata semper
expectat. inutilia sentit. quædam & quasi decurtata. quibus tan-
quam debito fraudetur oratio: ut enim uersus inuentus est termi-
natione aurium. & obseruatione prudentium. sic in oratione animad-
uersum ẽ. multo illud quidem serius: sed eadem natura admonet

teresse quosdam certos cursus: conclusionesq; uerborum.

De iunctura.

Vinctura sequitur in uerbis incis: membr: & perio: Quid sit iunctura
dis omnia namq; ista & uirtutes & uitia i complexu ha
bet. ideo non solum improprietas uerbi cauenda est.
sed etiam prauitas omnis: aperte enim conuenire & si
ne & hiatu uerborum construi iunctura debet: ne scilicet præce
dentis uerbi extrema uocalis uocalem primam includat uerbi
sequentis. ut si dicas ære emit. arma abiecit. illi incumbit: hæc iun
ctura plenior fiet si consonantes uocalibus applicentur. ut ære
mercat. arma deiecit. illi totus incumbit. iunctura uero nimis
canorum pronunciationis sonum habebit. si longæ uocales inter
se concident. ut thebæ ægyptiæ bacca æneæ amœnissimæ impēs
debant. fugienda est quoq; consonans ille sã uocali. ut bonum au
rum iustũ est. itē similia quæ deformant orationis integritatē. ex
consonantibus uero quæ inter se incidentes quasi rixari uidentur.
& ex his p̄cipue quæ sunt asperiores in cōmissura ut s l̄ra ultima
uidelicet sextus rhodius. ars. xerxes. plurimum aut auctoritatis &
ponderis habent longæ uocales. celeritatis breues quæ si commi
scētur quibusdam longis cōcurrūt & exultant. Alacres sunt quæ
ex breuibus ad longas insurgunt leuiore q̄ ex longis in breues
descendunt. optime inchoat a longis recte aliquando a breuibus
ut nouum crimen. C. Cæsar: leuius a duabus. ut animaduerti iu
dices. clausula quoq; e longis firmissima est. sed uenit etiam i bre
ues quoniã habetur indifferens ultima uocalium cōcursus defor
me aliquod nomē efficiūt. quod cum accidit hiat. & intersistit. &
quasi laborat oratio. præcipuus aut erit hiatus earum. quæ cauo
aut patulo ore efferuntur. e. plenior littera est i angustior ideoq;
obscurius in his est uitũ & minus peccabit. qui longis breues sub
iiciet. & adhuc qui præponet longe breuem. nimia uero est i dua
bus breuibus offensio. nam hiatus & concursus uocalium habet
molle quidam. & indicat igratam negligētiam de re hominis ma
gis quam de uerbis laborantis. fit & illa naturalis observatio ne
iunctura uerborum cacophaton sonet. quale est illud numerum
cum nauibus aequat. uidendum est etiã ne syllaba uerbi prioris
ultima sit uerbi sequentis. uel ne duæ syllabe plures uel priorē sen
sum terminent. ut o fortunatam natam me consule romam licet
hoc aliquando ciceroni exciderit in epistolis. ut res mihi uisã fuit
brute. nimia quoq; eiusdem uerbi assiduitas est uitanda. ut casus
cassandra canebat. & sale saxa sonabant. & regem regimē regere

Item nimia eiusdem uerbi frequentia. ut culus rationis ratio nō
exat ei rationi nō est ratio fidem adhibere. Similiter cadentia
uel desinentia. & eodem modo declinata raro iungantur opor-
tet. ne uerba uerbis. aut nomina nominibus similiaq; his cōtinua-
ri uideātur. ut optimorum fortunatorum imperatorum. Mono-
syllaba si plura sūt male cōtinuabūtur quia necesse est quod com-
positio multis clausulis cōcisa subsulet. & ideo breuiū uerborū ac
nominum uitanda est continuatio. ex diuerso quoq; longorum
afferunt enim quandam dicendi tarditatem. illud quoq; animad-
uertendum est quod uocales sæpe breuitatis causa contrahūtur.
ut dis pro diuis. sodes pro si audes. sis p siuis. ain pro ais ne. ne
queo pro non queo. malo pro magis uolo. exin pro exinde. dein
p deide. capis p cape si uis. axilla pro maxilla. uerū hæc ipsa fue-
runt. magis apud uetustissimos in frequenti usu ut sacres idest ad
sacra idonei. marcipores. publi pores. luciferes idest ministri do-
minorum gentiles. a Marco publico. & Lucio. denominati. dici-
mus etiam mecum tecum secum nobiscum & uobiscum. non cū
me. cum te. cum se. cum nobis. cum uobis quoniam si ita dicere-
tur obscenius cōcurrerēt litteræ. uerum hec non modo cura sit.
ut inter se cohereant: sed ne pigra: neue longa sint animaduerte-
dum: neq; breuium contextu (quod nunc maximum est uitium)
resultent: offendunt enim uocem ac sonum reddunt penæ pueri-
lium crepitaculorum: fragosis enim offendimur: contortis exci-
tamur claudis. deprehēdimur: redundantia & nimia fastidiunt: le-
nitas uero mulcent: & stabilia probant. quedam præterea oratoria
bus magis conueniunt quam poetis ut pater filius: mater filia. nā
poetæ genitorem & natum: genitricem & natam potius dicent:
magnanimus & magnanimitas poetis solum conueniunt. Orato-
res enim dicunt magni animi: uel magno animo: & magnitudi-
nem animi pro magnimitate.

¶ Sed quoniam in ordine iuncturaq; uerborum maius studium
maiorq; cura est adhibenda sciendum est neminem pulchre: &
oratorie dicere: nisi oportunis sententiis uerbisq; lectissimis: &
potissimum bene sonantibus: non ad sonum exquisitis: ut poetæ
solent: sed sumptis de medio: nec enim sententia ulla erit: nisi
quæ exposita est: & absoluta: neque uerborum lumen appare-
bit nisi diligenter collocatorum. & quorum utrumque nume-
rus illustret: composite tamen & apte dicere sine sententiis in-
fania est: sententiose uero sine uerborum ordine & modo infan-
tia: nimis apparatus in principiis est maxime uitandus: præterea

cauendum est ne quid durum fiat: ne uē abruptum quo animi re-
spirent & reficiantur: hoc magis iudicabunt aures cōtinuam uo-
ce secutæ ductæq; uelut prono decurrentis orationis flumine: cū
ille impetus steterit & intuendi tēpus dederit: stilus præterea exer-
citus efficiet facile hanc uiam componendi: nam ut in legēdo
oculus: sic animus indicendo prospiciet quid sequatur: ne extre-
morum uerborum in sequentibus primis asperos concursus: aut
hiulcas efficiat uoces: quanuis enim suauis grauesue sententiæ
sint: tamen si inconditis uerbis efferuntur offendent aures quarū
iudiciū est superbissimum.

¶ De regulis quibusdam seruandis in omni compositione: cum
exemplis appositis causa imitationis in omni parte orationis.

Mnia quæ reguntur teste pediano sunt præponendā: quæ uero regunt postponenda: unde fit cum uerbum a nullo regatur iccirco postponi debet: & p̄cipale po-
tius q̄ secundarium: quoniam perfectio atq; absolutio

quæ r̄gū
t̄nr p̄po
nenda:
Quæ res
gūt̄r p̄
ponēda

In fine maxime iudicatur prima enim pauci cernunt: postrema
pleriq; quoniam apparent: & intelliguntur: ponderāda sunt
aurium consonantia: & cauendum est ne circuitus ipse uerborū
sit longior aut breuior quam aures expectent: aut uires & anima
patiatur: longiora tamen in fine melius & iocundius sonabūt.

¶ Verbum præterea cohærebit ornatius cum uiciniorē recto in
numero & in persona quotienscunq; diuersa nomina uel prono-
mina pluralis aut singularis numeri cōnectuntur: ut hic illius ar-
ma hic currus fuit. Item sunt nobis mītia poma castaneæ moles
& pressī copīa lactis: sic ego illum de sua republica iste de nostra
nuper est percunctatus. Eadem est in diuersis generibus obserua-
tio: ut magis uicino siue masculinum sit siue fæmininum respon-
deamus: ut uir: & mulier magna ad me uenit: nam si plurali nu-
mero uti uelimus: ad masculinum transeamus necesse est: ut uir
& mulier magni ad me uenerunt. Si uero duo fuerint supposita
diuersos actus significantia cū his pariter uerba cohærebunt: ut
ego illā illosue de suis negociis: illa illiue de nostris p̄cunctata per-
cunctatiue fuerūt. Ex prædictis excipiūt̄r cōparatiua: ut ego me-
lius istud q̄ uos fecissem: & ille adeo prudenter q̄ uos fecisset.

uerbū cū
recto uī
ciniorē.
Idē in di-
uersis ge-
neribus
In .ii. sup-
positis qd
agēdum.

¶ Subiunctiuus modus pro indicatiuo ornatius quam indicati-
uus persæpe cadet: ut uelim pro uolo: & gratum feceris p̄facies:
nota tamen quod cum uelim nunq̄ ponitur ut: sed quod. Cū uo-
lo autem utrunq; poni potest: ut uellem quod legeres uel ut lege-
res: & uelim quod hoc facias.

Subiun-
ctiuus p̄
indicatiuo

**Infini-
uus mo-
dus** ¶ Infinitiuus modus in fine clausulæ rarius ponetur: ante uerbū
uero sæpius collocari debet: ut uirtutem tibi semper placuisse in-
tellexi: & uelim ciues nostros unanimes esse non discordes quæ
ante infinita ponuntur cum aduerbio ut: infinitis reguntur: quæ
uero post ipsiſ uerbis, ut audiui te ut cæteros affuisse: & audiui te
affuisse ut cæteri: nota tamen, quod si loquimur de preterito: uel
præsenti melius sit per infinitum si autem de futuro ornatiſ p
uerbum dicitur cum ut: uel quod: præsertim si præsens sit ille de
quo loquimur. Cicero i epistolis gratiam nostram extitit hoium
suspicio quod se Pompeo gratificari putant. item nota quod fo-
re significat semper futurum esse: ut confido te excellentē fore. i.
futurum esse Cicero in libro tertio de oratore. Confido omnib⁹
istis laudibus: quas tu complexus ex: ipsum excellentē fore: Craf-
sus fore dicis inquit ego uero esse tam dico. idem in epistolis scito
hunc nondum esse mihi amicum: sed cito fore. Dicitur etiam p
fore pro ualde fore: plautus: dixi i hoc accommodatū perfore ti-
bi: forem fores foret ponitur pro essem esses esset.

**Aduerbi-
um** ¶ Aduerbium ante uerbum tanq̃ uerbū adiectiuum aptius poni
debet: nisi sua longitudine: aut nimia resonantia alium sibi exigat
locum deligat: ut te ob eximiam uirtutē semper amauit: aut coluit: uel
te enim ob eximiam uirtutē dilexi plurimū: uelq̃ maxie.

**Actustrā
status in
alium uel
ad seipsū** ¶ Nota quando actus uerbi transfertur in alium idest quādo ostē-
dimus aliquem fecisse aliquid in alium: tunc dicitur me te fecit: h
fatetur se nocuisse tibi: & te nocuisse tuo inimico: quando uero a-
ctio uerbi transfertur ad se ipsum idest reuoluitur super eum: un-
de emanauerit: uel expresse: uel tacite: tunc geminatur memet: uel
memet aut tete uel temet sic sese uel semet: expresse ut quare tu
te non facis: tacite ego faciam quod tute non fecisses: Cicero in
epistolis Nostram uicem ultus est ipse sese.

Supinū ¶ Vltimum supinum quēadmodū primū aliquādo significat ge-
rundium accusatiui casus aliquādo resoluitur in uerbum: ut faci-
lis uisus: pro ad uidendum: uel ut uideatur: Vir. nec dictu effabilis
ulli. i. sermone explicabilis: ut dicatur: uel ad dicendum.

**Gerundi-
um** ¶ Gerundium semper importat necessitatem: aut administratio-
nem rei sine tempore. Cicero ad lentulum. Dependendum est ti-
bi quod mihi pro illo spondesti: dicitur etiam inter amandum:
uel inter legendum: pro dum amarem: dum legerem: itē aliquan-
do dicimus consulto: pro consulere: & facto: pro facere. Salustius
consulto priusq̃ facto opus est: etiam dicitur hic non est soluēdo:
pro soluere non potest: quod intelligitur in pecunia siue remune

ratione. Sed nota quod illa: quæ pertinent ad laudem: uel uituperium ornatius dicuntur per gerundium: in genitiuo: uel ablatiuo: ut amanda uirtutis gratia & in legendis libris: uel in audienda lectione.

Participium futuri in rus aliquando in principio: & aliquando in fine ornatè collocabitur: quemadmodum: nemo dictio negatiua: ut scripturus sum: pro debeo scribere: & dicturus eram: pro debebam dicere: uel sic: non existimabam te de hac re ne uerbum quidem esse dicturum: pro debere dicere: Cicero ad curionem tibi polliceor te maioris animi grauitatis constantiæque habiturum esse neminem.

In budus nomina desinentia: non tam similitudinem quam abundantiam quandam: aut uehementiam oratorie significant: ut gloriabudus idest qui abunde gloriatur: uel uehementer se efferens: in osus uero tantum plenitudinem: sed in fere semper ponuntur. ut saxosus. uinosus. ueternosus ultiosus.

Possessor ante possessionem suam in genitiuo poni debet: ex pediani ratione prædicta: quoniam possessioni possessor regitur ut Ciceronis eloquentiam: uel huius uiri utilitatem mirum in modum semper optaui.

Adiectiuum ante substantiuum suum ornatè ponatur oportet præsertim si quid interpositum fuerit: uel præpositio: uel genitiuus casus. uel aliud simile: tunc enim ornatius disponetur in oratione ut magnis de rebus: egregiam illius uirtutem: Cicero ad lentulum tanta est enim magnitudo tuorum erga me meritorum idem ad cælium: illud moleste fero nihil me adhuc his de rebus habere litterarum tuarum. Aliquā tamen promiscue positum inuenitur idem C. in te enim homine omnium nobilissimo tales esse cõspexi: quales in me uidere potuisti: Item adiectiuum cum substantiuo æquari debet: ne significet amplius: aut minus: Salustius: egregia uirtus tua: quod si ut supra dictum est iungatur cum duobus substantiuis: diuersis conueniet cum uiciniore in genere: numero: & casu: ut nemo diues est sensibus & ualitudine infirma: uel infirmis sensibus & ualitudine: si uero cum paribus erit substantiuis: cum utroque conueniet numero: sæpius tamen in plurali ponetur: Cicero in epistolis. Tullia & terrentia duabus animis meis: item nota quod adiectiua infinitum siue actiuum: siue passiuum per se postulant: substantiua uero gerundium in genitiuo casu: ut tu es latus me bene ualere: uel honorari: & tempus est agendi: aut studendi: etiam nota quod neutrum adiectiui in substan-

uum ornate aliquando transfertur: ut multum pecuniæ: seu multum humanitatis in me contulisti.

**Relatiuū
cum sub
stantiuo**

¶ Relatiuum cum substantiuo subsequēte cōuenit oratorie quotiens præmittimus nomen cuiuslibet generis: deinde relatiuum postea proprium nomē alterius generis. Salustius est locus in carcere: quod tullianum appellat Plinius: in cohitu uero lunæ: quod interlunium uocant. Si uero utroq; nomina fuerint appellatiua licenter cui uolumus respondebimus. Item nota quod substantiuum antecedens aliquando concordat cum relatiuo, subsequēte in casu. ut quas ad me misisti litteras periocunde fuerunt: Vir. ut bem quam statuo uestra est: etiam nota quod aliquando respondemus antecedenti per relatiuum quod concordamus significatione non cum uoce: Terentius in andria: Vbi est scelus qui me perdidit: Cic. ad lentulum. Sed attende quæso illa furta muliebrium religionum: qui non pluris fecerat bonam deam: quam tris sorores: dixit scelus postea qui: sic furta illa deinde qui. s. clodius. Item nota quod sæpe includitur in nomine deriuatiuo antecedens relatiui. Idem Cice. consilium nostrum: qui meos ciues seruis armatis obitici noluerim: nostrum dixit pro mei. s. Ciceronis. Accidit etiam quod aliquando subintelligitur relatiuum in oratione Vir. Est in secessu longo locus insula portum efficit: subintelligitur quem: idem urbs antiqua fuit tyris tenuere coloni. s. quam: etiam nota quod aliquando qui ponitur sine antecedente: & tunc significat quomodo: uel quemadmodum: etiam aliquando ponitur pro certe: Terentius in andria. Ego id agam qui mihi ne des pro quo modo dixit uel quemadmodum, Cicero: at qui sic ab eruditissimis hominibus accepimus qui pro certe

Parēthesi

¶ Parenthesis cum aliqua ratione interponi debet semper adornatum ut dedisti ad me (quæ mea est summa uoluptas) suauissimas litteras: & scire uelim ex te (hæc enim est amicorum consuetudo) quid in negotio meo nuper egeris. in te enim (ut scis) hoiedoctissimo semper confidi plurimum: per syncopen ornatus etiam aliquando dicemus: ut amasti pro amauisti: triumphat pro triumphauerat: Cicero ad curionem: ut quam expectationem tui concitasti: hanc sustinere ac tueri possis.

**Ornatus
dicendi
modus**

¶ Plurima mutatione figurantur: non ut fiat tertium illud apud Ciceronem annominationis genus: sed ut ex his eligantur ornatoria: ut Ego Ciceronem propter suam eloquentiam semp amauit: ornatus sic dicitur: Ciceronem profecto (nam plurima polset eloquentia) Semper amauit. Vel sic, Ciceronem equidem suam

7

propter eloquentiam semper dilexi. Vel sic. Ciceronem propter
eam quam in eo sitam conſpexi loquentiam miro ſum ſemper p
ſecutus amore. Vel mira ſum complexus benicolentia. Vel ſic ci
ceronem plane ex quo eximiam ipſius intellexi eloquentiam mi
rum immodum ſemper colui. Vel ſic. Ciceroni equidem ob prae
cipuam eius eloquentiam mira ſemper caritate coniunctus fui.
Item aliud exemplum. Alexander macedo ſummo labore animu
ad uirtutem a pueritia confirmauit. Alexandri uirtutes per orbe
terrae cum laude & gloria uulgatae fuerunt. Alexandro ſi uita da
ta eſſet longior tranſuolaſſet oceanum fama macedonum. Ale
xandrum omnes reges metuerunt uel plurimum dilexerunt. Itē
Marcus antonius ſuit in caſtra: uel caſtra petiuit: in caſtra profe
ctus eſt: ſe ad caſtra contulit. ſe in caſtra recepit: ſe ad caſtra per
duxit. Item tuae litterae magnam mihi uoluptatem attulerunt. Vel
tuae litterae mihi gratiſſimae fuerunt. Seu mirum immodum ſocu
dae fuerunt. Vel maximam mihi admirationem attulerunt. Vel
ſic: uix exprimere poſſem quantum mihi uoluptatis tuae attule
rint litterae. Vel tuae me litterae nō mediocri uoluptate affecerunt
Vel me certe ſingulari læticia affecerunt. Item litteras ſtatori ad
te dedi: Seu litteras ad te. Vel tibi per ſtatoremi miſi. Item tuae mi
hi litterae redditae fuerunt. uel tuas a ſtatore litteras nuper accepi
Do enim & Mitto de litteris idem ſignificant: ſed ille qui portat do q mit
per uerbum mitto ponitur in accuſatiuo cum præpoſitione per: to
ad quem mittuntur in datiuo: uel in accuſatiuo cum ad. ſi uero di
citur per uerbum do: das: ille qui portat ponitur in datiuo. ad quē
portantur in accuſatiuo cum ad ſolum: ut dedi litteras tabellario
ad te. ſ. perferendas. ideo nota quod ille qui mittit dicitur dare lit
teras. ille uero cui datur dicitur accipere. ſed caue ne dicas recipe
re in hac ſignificatio: ne: quia recepi litteras nō eſt in uſu apud Ci
ceronē. Recipio. n. interdum ſignificat promitto ſine dubitatio Recipio.
ne præſertim de futuro. Aliqñ reuoco & reduco. Aliqñ recupero
& libero. ut apud Virg. naueſq; receptas. Aliqñ pro excipio. un
de ſeruus recepticius: quem mulier cum dote marito dat ſibi re
ſeruat ſic etiam in uenditionibus ſit: quando uenditor aliquid ſi
bi reſeruat. dicē etiam Do hāc rem laudi: uel uitio: uel crimini p Recepti
laudo. uitupero. crimīnor. & ſic in cæteris huiuſcemodi datiuis, us ſuus
At teneris annis: uel unguiculis. Vel ab infantia: uel ab ineunte A. tene
ætate a pueritia. & atenera. ſeu puerili ætate. etiam ab incunabu
lis: & ab ipſis crepūdiis. idē ferme ſignificāt. Crepūdīa ſunt orna
mēta puerorū. uel ſigna q̄ ſolebāt pueris appōi ne forte pderent.
b

Hic habet uiginti annos: hic uigesimalū annū agit. hic degit uigesimalū ætatis annū. hic ē uiginti annos natus idē sunt: Teren. tñ in eunucho dixit: hic uero natus annos sexdecim pro ante sexdecim.

Nomina
tempus si
gnifican
da

Nota qđ ornatius dicimus secundū seruitū & Priscia. noīa signi-
ficantia tēpus per actū sine p̄positione q̄ per ablatiuū. uel secun-
dum Geliū. quæ significant tēpus continuū in actō tantū ponun-
tur: Cicero: Conari pro te debeo mi lentule dies & noctes: Quæ
uero aliquā intermissione aptius ponunt in ablatiuo: sine p̄po-
sitione: ut studiū decem annis: quod si esset continuum dicere de-
beremus decem annos: Dicimus etiam tercio nonas: Idus & kalē-
das: uel ad tertium nonas: Idus & kalendas: Vel nonarum Iduum
& kalendarum: Per se uero dicitur nonis idibus: & kalendis: Post
uigenarium usq̄ ad cētenarium numerum: minor oratorie p̄æ-
cedit maiorē: Vt hic est unum & uiginti annos natus. uel habet
duos & triginta annos: uel sex & decem annos ætatem in his studi-
is consumpsit. Sic etiam tres & quinquaginta dies in tempestate
nauigauimus: seu uiximus: cicero ad celium: ibi quintum & uige-
simum iam diem oppugnabam: oppidum p̄ndensum. Dicimus
etiam unde uiginti: duo de uiginti: Vel detrīginta. & dequadra-
ginta: & similia: pro uno dempro & duobus demptis. Sed non ul-
terius procedit hic numerus: Dicitur etiam mille homines & mil-
le hominum: Milia uero genitiuo solum iungitur. Horatius mil-
le hominum species. Virgilius. Milia quot magnis unquam uene-
re micenis: Dicimus tñ mille nummū potiusq̄ nummorum sic de-
narium pro denariis & sextertium pro sextertiis: ex antiqua li-
centia usurpata: Non me fallit præterit fugit. uel capit obliuio .i.
non ignoro: Item hæc res præterit me: uel latet me. .i. nescius sum
uel hæc res scientiam meam fugit. Item quis hoc nescit: uel nemi-
ni dubium est. idest omnes sciunt: Nota tamen quod in hoc uer-
bo capio fit reciprocatio in rebus pertinentibus ad delectationē
ut capio uoluptatem: & uoluptas capit me: Dicimus enim capio
dolorem: sed non econuerso. dolor capit me. sed tenet me dolor:
seu obliuio: sic etiam capio spem de te uel concipio non enim tā-
tum firmitatem rei significat quantum colloco in te spem. Sic eti-
am ducor in spem: Vel uocor: Seu ingredior. Item meæ partes
sunt: officium meum est. uel ad me pertinet idem significant.

Ornatus
dicendi
modus.

Ego tecum frequenter uersor ornatius dicitur. frequēs est mi-
hi tecum consuetudo: sic tu mihi familiaris es. ornatius dicitur.
ego te utor familiariter: similiter tu mihi magister es. Ego te Ma-

*Vide de hac re
caput cxlii
luc. Vol. li. iii*

*Vide missa
ca. cii*

gistro utor. Item nihil loci est huius rei agenda: pro nullum tem-
pus est relinquendum ad hanc rem agenda: Sic etiam ornatus
dicitur: hic romæ consulem gerit, Vel imperatorem, Vel prae-
tor seu principem: quam hic est romæ consul: Vel imperator: uel
pator seu princeps: Item quidam homines ornatus dicitur quam
quidam hominum. idest aliqui Econtrario pars hominum non ps
homines: partim uero aduerbium diuersis iungitur casibus: Ut
partim hominum & partim homines: Ut qui ciuitati presunt par-
tim nobiles sunt: partim populares uiri idest aliqui. Vter utri & al-
ter alteri recte ponuntur: sed uterque utrique raro: neuter neutri nun-
quam dici potest. Obluiscor uoluptatis: Vel cuiuscunque alterius
rei: & uoluptatis me caput obliuio ornate ponuntur. Coniectura
colligo: uel ducor: uel consequor idem sunt pro coniectore seu co-
secturam facio: aut capio. Item obuio tibi: obuuius sum tibi obuui-
us tibi fio: obuuium me tibi fero, etiam obuuiam processit. obuuiam
uenit: obuuiam sui idem sunt. Occurrit michi in mentem: uel suc-
currit mihi. seu uenit: Aut subiit: idem sunt fere. Item constitu-
tum est ita natura. seu comparatum est: seu prescriptum est: idem
significant. sic etiam nobis natura datum est. hoc ipsa uatura pre-
scribit. Vel hoc ita uidetur natura dictare. Item te sapientem ho-
mines appellant. existimant dicunt sentiunt: loquuntur: idem sunt
Item. M. Cato uir fuit magnæ uirtutis. Vel magnus uirtute. Vel
magna uirtute præditus. Sic etiam præstantis ingenii. Vel præ-
stans ingenio. & præstanti ingenio. Dicimus etiam hanc rem me-
te animoque cōplector. pro hanc rem desidero. & uoluto in animo
Item habes quæ sentiam. hæc habui quæ dicerem. hæc sunt quæ
hoc tempore putauī. dicenda. idem etiam sunt.

¶ Fero hanc rem patienter: Vel hanc rem patior. seu modeste
uel moderate fero. seu æquo animo idem significant. econtrario
dicitur grauiter. acerbè. agre imoderate. uel magno animo. idest
fortiter. Et nota quod ferre proprie significat ad tempus. Perfer-
re ad animum. & significat usque in finem. Pati uero ad laborem
corporis refertur. Ex fero componitur assero quod aliquando po-
nitur pro delecto. aut doleo. ut secunda fortuna affert mihi uolu-
pratem. idest delectat me. sic aduersa affert mihi dolorē. idest do-
let. dicitur enim hæc res mihi dolet. & doleo hac re. Nota etiam
præme. præte. præse iunguntur. cū fero duco gero. & habet hæc
cōpositio in singulari tres psonas in omni tēpore. in plurali uero
tertiā solū & tunc significat quā primū cōfiteri. uel indicis ostendit
ut pme gero utilitatē. idest ostendo. Cicero ad curionē præfers p

quia uindicta
huius hoc subm.

Vter al.

Obluiscor
Cōiector
Obuio

Occurro

Fero hanc
rem.

Perfero
Patior
Assero

Doleo

spectum mihi quidē amorē. Sed tñ dulcē: & optatū amorē tuum.
Ager cū **U** Agere cum populo dicitur qñ rogamus populū ut uelit deter
 populo minare sup aliquā re in qua significatione dicitur etiā refero hāc
 Referre rē ad populū uel in populo idēst pono uel fero inconsultationem
 ad popu- nam cōcionem habere est solum loquī sine rogatione: dicitur .n.
 lum rogatio quādo lex nō est adhuc cōfirmata a populo: tribuno ro-
Rogatio gante. Dicitur etiā promulgatio: quādo primū audiebatur a uul-
 go: lex enī dicitur quādo est cōfirmata: idem significat plebisci-
 tum & priuilegiū trās lato nomine. Derogare est cōtra rogatio-
 nem opponere ne causa optineatur. Item dicitur bene & præcla-
 re actum esse cum aliquo: pro in bonam conditionem accessit ali-
 quis: Cicero ad sulpitium: quis neget cum illo actum esse præcla-
 re mecum uero in cōmodius. nā hoc per se positum semper acci-
 pītur in malum: ut actū est de re tua. idēst perditā & extincta ē res
 tua. Actio dicitur oratorie causa quādo aliquid fit ad defensionē
 siue publicam siue priuatam: & in uerbis tantum: Rei uero dicun-
 tur: qui nō modo arguuntur sed omnes quorum de re discepta-
Actor tur aqua nomen acceperunt: Actor dicitur qui agit causam in iu-
Causidic dicio: qui etiā dicitur causidicus seu patronus antiquitus uindex
 cus dicebatur quod uendicaret res alienas: idem aliquādo a rauca uo-
Rabula ce rabula dī pragmatici sunt: quos Cic. in primo d oratore libro
 uocat ifimos homines mercedula adductos: qui se oratoribus mi-
 nistros præbebant in iudiciis: procuratores uero eos dicimus: qui
 curant negocia aliena: qui uulgo factores nominātur: nunc pro
 prio nomine dispensatores nuncupantur. Dicitur etiā actor
 recitator in theatro. nam actus proprie dicitur de fabulis idēst
 comædiis: seu tragœdiis. Iuuenalis cupient & in acta referri. Acti-
 ones enī sunt de aliis rebus: unde Cicero appellat actiones suas
Auctor causarum a se dictarum. Auctores uero proprie dicuntur quorū
 auctoritatem in consiliis sequuntur: Terentius: quos hic noster
 auctores habet. Administratio magis ad senatum inconsultan-
 dis rebus pertinet.
Habeo **U** Habeo orationem idē est quod oro: habeo polliceri idēst pos-
 orationē sum habere rationem tui honoris idēst respectum: uel considera-
 tionem: & tunc magis iungitur genitino significante rem potius
 quam personam. Aliquando tamen cum persona: ut si quis non
 posset optinere aliquando dignitatem: nisi esset præsens: tunc di-
 cebant aliqui: in senatu habendam esse rationem illius absentis.
 idēst respectum hoc est ut prolongarentur comicia: si uero iūga-
 tur cum ablatiō cum præpositione cum: significat negotium

habere: ut ratio mihi tecum est habenda: uel haber rationem cū petro. id est negocium: dicimus etiā habeo hanc rem in memoria: & huius rei memoriā habeo: sic etiā memoria teneo. & memorie mando: non autem memoriter: dicitur autem memoriter narro uel pronuncio: non autem memoria: utrunq; tamen dicitur cum uerbo complector aut repeto hoc est memoria: & memoriter pro obliuioni rem traditam inuestigio.

Satisfactio est uerbum iudiciale sicut testatur pedianus & significat tantum facere quātum satis sit lasso hoc est qñ aliquis nocēs facit lāsum remanere contentū: transferē oratorie ad debitores in pecuniis seu beneficiis. Ci. ad lentulum: ceteris satisfactio omnibus mihi ipse nunq; satisfactio.

Satisfactio

Intelligo dicitur proprie non ex auditu aperto: Sed quando ipsa res per nos fit apta: Cognoscere autē est ab aliquo: cognoscimus autem: quā nō amplius uidimus. & agnoscimus antea uisa. item cognoscere & sentire est quo ad effectum: prospicere quo ad animum: licet aliquñ confundantur.

Intelligo

Existimo. & excogito pro iudicio ponunt. æstimo & cogito pro confidero. unde æstimatio: & existimatio dicitur: sed existimatio sæpe ab oratoribus ponitur pro ea re quam uulgo reputationē dicimus. item excogitare est consilio tantum inuenire. nascisci uel casu: uel in re corpora dicitur reperire & offendere sunt proprie a fortuna: Colligere est qñ homo incipit secum cogitare rationē ueritatis. sicut quando aliquis dolet de morte patris: uel filii. & tādē incipit referre se ad rationem.

Existimo
Excogito

Suadeo dicitur qñ aliquis petit a nobis consiliū. psuadeo uero cum ipse petens consiliū uerbis nostris adhibet fidem. Itē monemus non petēs a nobis aliquod consiliū. & pollicemur aliqd non rogati. promittimus autem rogati. sic etiā profitemur spōte. Confitemur uero proprie per uim.

Suadeo

Video te accusatum ire me præsentis est temporis. uideo te accusatum esse me futuri est. uideo me abste accusatum iri præsentis est passiui. & cum omnibus uerbis iungitur: uideo me abste accusatum esse præteriti est. & iungitur cum omnibus uerbis. præter quam cum timeo. metuo. uereor. spero. cupio. ideo male dicitur. cupio culpam meam coelatum esse abste. sed coelatum iri dicendum est. sic etiā contumeliā factum iri. id est ad contumeliā faciendam. hoc est operam dari quo fiat contumeliā. Et nota quod cerno proprie refertur ad oculos. & dicitur de rebus quæ sunt coram nobis. uideo uero ad animum & de præsentibus. ali

Video

quando etiam de absentibus. Cicero ad torquatum. Summa tamen eadem est. idem exitus. quem ego tamen uideo animo quam ea quæ oculis cernimus.

Peto

¶ Peto pro desidero cum accusatio ponitur in bonum & in malum ut peto salutem meam. e contrario peto mortem inimici. cum accusatio uero & ablatio sine præpositione ferio. Ut peto te pugno. Aliquando pro sequor. ut peto te insidiis adiuncta uero præpositione significat humiliter postulo. ut peto hanc rem a te. Posco cum duobus accusatiuis significat rem debitam & honestam perquiro. Virgilius. Da non indebita posco regna meis fati. Aliquando tamen imperiose prouoco. Virgilius aut acrem dubites in prælia poscere turnum. Postulo proprie significat rem iustam & ad tempus debitum requiro. Curtius. postulabat enim magis quam petebat. Expostulo est officium cum querela desidero & iacius iungitur cum accusatio uel ablatio cum præpositione. a. uel ab. Terentius. ut injuriam hanc a te expostulem quæris. Flagito est uehementer. & plus quam postulo. Cicero in epistolis. sic postulabat. non autem flagitabat. Est flagito autem multo magis significat. Fabius Est flagitasti quotidiano conuitio. ut libros. quos ad marcellum meum de instructione oratoria scripseram iam emittere inciperem. quæ uerba etiam Ciceronis sunt in epistola ad quantum fratrem.

Mando
Præcipio

¶ Mando tibi. significat aliquid agendum committo. Vnde mandata dicuntur commissiones. præcipio uero. magis pertinet ad rem priuatam. & obseruationem bonorum morum. unde præceptores & præcepta dicuntur.

Iubeo

Iubeo ad maiores refertur. aliquando ponitur pro uolo. & hortor. ut Terentius. iubeo cremetem saluere. Impero autem ad maiores pertinet. etiam aliquando ad se ipsum. ut mihi met ista imparauit unde imperium ponitur cum uerbo facio. ut imperata mea fecisti. iussa uero non cum facio sed cum exequor. & perago iungitur. aut similibus. Edico ad magistratus & reges pertinet. unde edicta publica dicuntur. quibus aliquid a magistratibus. seu principibus. iubetur agendum esse. Indico quando est prime coniugationis. significat ostendo. Vnde index dicitur quoniam uero tertia significat denuntio. Liuius spectaculum indicii iubet. & iustitium est indictum.

Edico

Edictum

Indico

Rñdeo.

¶ Respondeo proprie dicitur quando aliquis audit. & respondet Aliquando significat contrarium huius uerbi spondeo. & ponitur pro uicissim spondeo. Horatius in sermonibus. cum respondere uadato debebat. Aliquando ponitur pro adhereo. hoc est quan

do aliquis cōsegitur qđ optatitūc fortuna dī respondere eius uotis.

¶ Spectat cū nominatiuo significāte rem aliquā ponit p. ptinet ut hac hereditas spectat ad te. i. ptinet. cū nomiatiuo uero significante hominem ponitur pro tendit: ut iste spectat ad tuam perniciam: idest tendit.

¶ Concisco refertur ad mortem. Ascisco significat aliquid cū labore acquiri. Discisco est ab imperio: uel opinione alicuius me subtrahō: & me ad alium transsero.

Duco aliquando refertur ad corpus: ut te per uia duxi: unde dux dicitur pro eo: qui docet uiam: etiam pro imperatore ponitur: aliquando refertur ad animum: & tunc ponitur pro existimo: Cicerō ad lentulum ignoscēs igitur si ea nō timuerim: quā ne tu quidem timenda duxisti.

¶ Dico dicas ponitur pro do in perpetuum: & proprie refertur ad deum unde res sacra dicuntur dicata diis. Aliquando tamē refertur ad homines: Cicerō ad curionem: uel ut uerius dicā propriæ salutis tuum studium dices. Dico uero quādo est tertiā cōiugatio nis ab oratoribus ponit pro loqui apte. distincte & copiose. i. optimis sententiis: uerbisq; lectissimis quēadmodum exponit C. in li. de optimo dicendi genere: et in pœmio de officiis: ut nō mō græcarum litterarū rudes sed et docti aliquatūlū se arbitrent ad aptos & addicendum & ad iudicandum. Fabius in libro nono: nec ququā aliud est dicere: nisi omnes: aut certe plerasq; sentētiās aliqua specie illuminare idem in libro. x. mihi ne dicere quidem uidet nisi q; disposite: ornate: & copiose dicit.

¶ Caueo hanc rem pro uiro: ponitur ornate: ut prudētes uiri cauent obscenos mores. item Caue cadas: & caue ne cadas utroq; modo dici potest. Terentius caue te tristē sentiat: Ouidius nisi fallis. Ne fallare caue proximus ater erit.

¶ Vaco cum datiuo idem est quod intentus sum: uel do operam ut uaco huic rei. Cum ablatiuo significat careo: ut uaco hac re. i. careo cum nomine uero significante actionē: uel qualitātē adiungitur a prapositione: ut uaco a studio: unde uacationes dicunt. Aliquādo fit impersonale ut uacat tibi. idest tempus uacuum est tibi Fabius: cui esse deserto uacet. i. curæ sit. Aliquādo iungitur cum infinito & significat tempus apriū esse. Vir. & uacet annales nostrorum audire laborum.

¶ Incumbo cum rebus ad animum pertinentibus iungitur datiuo uel accusatiuo: cum ad: uel in: & significat operam do: ut incūbo studiis: in studia: uel ad studia: cum aliis uero rebus ad corpus

Spectat

Concisco

Duco

Dico. as.

Caueo

Vaco

Vacatio
nes

Incumbo

pertinentibus fungitur datiuo solum. Virgilius: ualidis que incu-
bite remis.

Ausculdo **A**usculdo te idem ē quod audio te: ausculdo tibi significat obe-
dio tibi: etiam nota quod audio te, uel tibi. pro eodem poni pōt.
Cicero ad curationem. te audi. tibi obtempera.

Animaduerto **A**nimaduerto hanc rem ponitur pro intelligo, aut considero.
Aliquando adiungitur in. & tunc significat punio, ut animaduero
tam inte. idest puniam te. unde fit animaduersio. idest punitio.
Terentius. primum ab illo animaduertenda est iniuria pro pu-

Prohibeo nienda.

Prohibeo **P**rohibeo significat rem non adhuc inceptam ueto, inhi-
beo uero rem antea inchoatam interrompo & ueto.

Deturbo **D**eturbo est cum uiolētia delicio. ex turbo est de loco moueo

Exhibeo **D**isturbo pro diruo, etiā disicio. oratorie ponuntur.

Exhibeo **E**xhibeo tibi negocium uel facio, seu facisco ponitur p accus-
so te seu afficio te molestia. Cice. cum audisset adolescens nego-
cium exhiberi patri idest patrem accusatum esse.

Impono **I**mpono tibi hoc oneris idest supra te pono hoc onus. ipono ti-
bi per se significat decipio te. unde impostor. i. deceptor.

Dono **D**ono te hoc munere attice dicitur. pro dono tibi hoc munus

Timeo **D**ono te hac ciuitate. i. instituo te ciuem huius ciuitatis.

Timeo **T**imeo mihi abste. idest ne aliquid mali accadat mihi abste or-
nate dicitur. aliquādo etiam additur accusatiuus. ut metui abste
malum. per se uero poetice potius quam oratorie dicitur. Virgi-
lius. & quæ sibi quisque timebat. Metuo idem aliquando signifi-
cat. sed in hoc differt quod metuo illum dicimus. quādo aliquis
nobis aliquid mali est factururus. Terentius heu metui acriside. ti-
meo uero culus cuius causa possumus aliquid mali pati ēt si ipse
nihil in nos mali consulat.

Accuso **A**ccuso. in iudicio semper dicitur de maiori uel minori. extra
iudicium de pari uel minori. de minori uero semp dicitur accuso.

Quæro & de maiori incuso: Virg. talibus incusat matrem.

Quæro **Q**uæro ex te. uel a te sen abste ornate ponitur pro cōsulo uel i
terrogo te. Cōsequor pro exprimo. uel explico dicis ut nō possū

Obiecto id meis litteris consequi. i. explicare.

Obiecto **O**biecto me in hac re. & in hac re sine. in. dicitur pro suscipio.
aliquā dulcedinē & uoluptatē. Cicero. Pythagoras se uirtute. ac
doctrina uehemēter obiectabat. i. uoluptatem suscipiebat.

Deficit **D**eficit me dies pro deest. dicitur etiam deficio hac re. & hac
res deficit mihi. uerū hæc duo postrema sunt magis poetica. Ci-

cero ad Supplicium afficior maxime dolore: quod ea me solatia deficiunt quæ cæteris: nota etiã quod officio habet uim cõsumationis alicuius reificat: in ediscere: eniti & in aliis quibusdam.

Præsto sum cum datiuo solum: uel cū ablatiuo: cum in: significat præsens sum: ut præsto fui huic lectioni: uel in ludo litteratio idest præsens fui: aliquãdo tamen cū datiuo etiã ponitur pro faueo: ut præsto sis mihi. ideo faueas. in hac significatione etiã ponitur ad sum quando refertur ad deos. ad alios uero significat ad uenire. Virgil. ad sis. o tegæ fauens pro faueas. & ad sis o melibæ. i. uenias. non enim ponitur pro hic sis. quia nũc ades significat ad locum. Cicero in primo de officiis. bellua ad id quod adest quod præsens est se accommodat paulum admodum sentiens præteritum. aut futurum. Nota etiã quod præsto aliquando habet

Præsto sũ

Adsum

Præsto

uim comparationis & capitur absolute. ut præstat audire. idest melius est aliquãdo etiã cum datiuo ponitur pro præstantiorem Aliquãdo ponitur cum accusatiuo. & tunc significat se prebere. ut hic præstat se bonum ciuem. idest præbet. uel ostendit. interdũ ponitur pro facere tutum. & promittere. ut hoc solum tibi præstare possum. i. polliceri. aliquãdo præsto ponitur pro statim. ut præsto adero. i. statim.

Opus est dicitur ad cõmoditatem. non ad necessitatẽ. ut opus est uino. quia sine ipso possemus cænare. Necesse est dici quod aliter fieri non potest. ut necesse est habere panem quia aliter nõ possemus uiuere. Sed nota quod opus est aliquãdo fit impersonale. & tunc iungitur datiuo & ablatiuo. ut mihi opus est hacre quãdo uero est personale tũc iungitur nominatiuo & datiuo. ut hacres opus est mihi idest non habeo hac rem.

Opus est
Necesse est

Conuenit hoc nobis hoc est decens & conueniens est. conuenit hoc inter nos idest constat & sine controuersia est aliquando ponitur sine appposito. & supposito. sed sub intelliguntur. ut nõ cõuenit. idest hoc mihi uel tibi &c.

Cõuenit

Certum est pro manifestum est: uel deliberatum est dicitur. & tunc datiuo cū infinitiuo iungitur. aliquando tamẽ datiuus intelligit. Vir. certũ est in syluis iter spelea serarũ malle pati. si uero dicas certus sũ. nõ solũ p certitudie. sed et p aliquo electo ponet

Certũ est

Certũ sũ

Poenitet dicitur quando quis peccauit & dolet se peccasse. Aliquãdo ponitur pro parum uidetur. Virgilius nec te certasse priorem peniteat. Pudet ad animũ refertur solum. Piget uero ad corpus. I. erentius: fratris me quidem pudet. pigetq; hoc est uerecundor. & doleo.

Penitet

Pudet

Piget

Interest CInterest aliquando est impersonale & tunc iungitur genitiuis & infinitiuis. Aliquādo uero est personale: & tunc significat differentiam & iungitur cū accusatiuo & inter: ut inter uirtutem & uitium multum interesse censeas. Aliquādo significat differentiam & tūc iungitur nominatiuo & datiuo: ut Stultus sapiens quid inter est. Aliquādo præsens sum & tunc iisdem casibus coniungitur: ut huic semper interfui prædicationi. Quādo uero alii agunt ponitur pro præsente: idest principalis esse: ut nō solum interfui sed præsens fui: idest principalis fui: Pertinere & Attinere apud doctos semper accusatiuo iungitur: cum: ad: ut nihil ad me pertinet seu attingit te negligentem esse.

Sum es ē CEst uerbum a prisciano ideo perfectissimum appellatur quoniam aptissimum est ad multas & pene infinitas uerborum significaciones. Aliquādo etiā fit impersonale & tunc ponitur pro inter est. Quādo uero est personale tūc copulat similes casus: & ideo a grammaticis nūcupatur similium copulatiuum: Virgilius quoniam nō præstantior. Aliquando cum genitiuo: & tunc significat aliquid aliquādo possessionem: ut liber Ciceronis. Aliquādo laudem uel uituperationē: ut hic liber est magnæ utilitatis. Aliquādo ponitur pro interest: Virgilius: grates persolvere dignas non opis est nostræ dido. Aliquādo datiuo solum: Virgilius: sunt mihi bis septem. Aliquādo cū duobus nominatiuis & datiuo: idem: tex erat æneas nobis. Aliquando cum accusatiuo & præpositione: apud: uel penes: ut hæc sūt apud auctores probatissimos uel penes. Aliquādo cum ablatiuo sine præpositione: ut hic est uir magno animo. Aliquādo cum præpositione: in: uel sub: ut deus est in celo: uel sub celo. Aliquando cum duobus datiuis: ut hæc res est mihi curæ. Aliquādo iungitur cum aduerbio: Virgilius: hic illius arma hic currus fuit. Aliquando nullum habet post se casum: ut deus est uel fuit sempiternus. Aliquādo iungitur infinito alterius uerbi: ut uiri fortis est aduersa contemnere: Persius. Scire tuum nihil est. Dicitur etiam nomen est mihi iulus: iuli: iulo: & iulum: ut refert Gellius & Priscianus. Per habeo uero dicitur: habeo nomē iulus: inli: uel iulum. Nota etiam quod hoc nomen amicus cum sum es est iungitur genitiuo: datiuo: & nominatiuo: dicitur enim hic est amicus meus: uel mei: uel mihi Item hæc res est mihi iocūditati idest est iocunda. Nota etiam quod iocundum est dicitur quod affert delectationē & uoluptatem: & dicitur a iuuo iuuas ideo iocundus: dicitur semper in læta fortuna: quia iocunda res est in faciente: non in suscipiente: ut si dicam sum tibi iocundus: idest fa-

cio tibi læticiam. Gratus uero dicitur in rebus tristibus & proprie quando aliquis nō est obligatus.

Contendere cum hac præpositione cum: est in sermone litem **Contēde**
habere cum ablatiuo uero cū præpositione: a: idem est qđ petere **re**
& aliquādo significat magna uoce niti: etiam cum omnibus uiri-
bus. Dimicare proprie est gladiis uenire ad facta.

Coffendere proprie est cespitare: translatum ab euntibus quan **Offende**
do pedem lædūt unde. Offendiculū est qđ opponitur pedibus. nā **re**

Pessulum dicimus quo hostium clauditur. Terētius. Pessulū ho-
stio ob do: Aliquādo significat de improviso aliquē inuenire. Cō-
uenire uero significat nō solū aliquē inuenire: sed etiam alloqui.

Cūctari est quando aliquis est ita diligens: ut uelit uidere omnia **Cūctari**
ante q̄ aliquam rem aggrediatur: tractum a cunctis. idest omni-
bus rebus. Explorare est diligenter inquirere: unde exploratores
qui mittuntur ad exercitus hostium inquirendi gratia. Prodere
est secreta alicuius reuellare. idest manifestare interdum elunga-
re. Virgilius: prodimur atq; italis longe disiūgimur oris idest por-
ro damur.

Conciliare est quādo nobis cōiūgimus amorem beniuolētiā **Concilia**
laudem: & famam: seu honorem. Inire gratiam: uel fauorē: est ali **re**
quid sibi cōparare: uel gratiæ uel fauoris: similiter dicimus ratio-
nem: pacem: societatem: bellum: pugnam: uiam: pro ingredior.
Item dicimus ineunte adolescentia: ætate uere: estate: hyeme: an-
no: nō autem dormitione: conuiuio: die: nocte: hora: sed incipien-
te: Et nota quod in eo: uerbum iungitur cum ablatiuo cum præ-
positione abs: uel cum: ut in eo gratiam abste: uel cum petro nō
autem gratiam tuam.

Interdicere est rem prius cōcessam: uetate dicitur autem inter **Interdice**
dico tibi hac re: non te aut hanc rem tibi: in passiuo uero dicitur **re**
tu interdiceris a me hac re & hac res interdicta est a me tibi. Dici-
tur etiam intercessit mihi tecum amicitia idest interuenit: uel se
interposuit. si uero dicas: tu intercessisti mihi significat contradi-
xisti. Cicero ad lentulum: cui cum Cato & caninus intercessis-
sent. idest contradixissent.

Interfacere est ingredi: iter habere est aliquem iter esse facturū **Interface**
Missum facere significat dimittere: ut missam hāc rē facio pro di re
mitto. etiā nota qđ hoc nomē lactura iungitur solum cum facio:
ut lacturā feci. i. damnum passus sum.

Agere gratias est in uerbis. Refero gratiam est in facto. ha-
beo gratiam & gratias est in animo: pro quo dicebant antiq me **Agere**

rito te amo. uel merito te maximi facio: de beo gratiam est ubi alia qua obligationis uis cernitur.

Optare Optare est de rebus quae non habentur. nec est spes habendi. ut de uirtute. scilicet quando non exerces te in studio: & semper refertur ad animum: deducitur. n. ab ore: & peto. ideo saepe ponit pro eligo. Te rentius quod uis praemii a me optato: unde optio dicitur. id est electio

Cupere Cupere est cum labore: & opera corporis & animi. & de rebus in quibus est spes habendi. ut si quis studeat assequi quod cupit. tunc id ipsum habere poterit studendo. Desyderare est semper in malum ut desiderauit prudentiam tuam: quia. scilicet tu non ostendisti adhuc illam si uero dicimus non desyderauit. tunc est in bonum: quia fuit praesens.

Capere Capere proprie est sponte. uel non sponte aliquid tenere. sic etiam significat sumere. accipe uero est potius coacte. Valerius maximus: ut non coactus accipere: sed sua sponte sumere uideretur Suscipere per se est aliquid sua sponte capere. & hoc de rebus pertinentibus ad animum: suscipere uero per duplex. cc. est de rebus ad corpus pertinentibus.

Assumere **Assumere** est multum ac pene nimium sibi attribuire Cicero in oratione pro planicio: quamquam non tantum mihi assumo iudices neque arrego: unde praesumptuosus dicitur. Arogare est de se ipso nimis existimare: Tribuere oratorie sumitur pro facere existimationem de aliquo. nam arrego de se ipso dicitur. Cice. ego tantum tibi tribuo. quantum arrego de se ipso dicitur. Cice. ego uide quantum tibi meo iudicio tribuam. id est quantum te existimem: in de tributum dicitur pecunia publica: a censu quam uulgo colat dicunt populares. dictum est autem tributum quoniam a principio roma diuisa fuit in tres partes quae tribus dicebantur.

Credo Credere aliquando significat inditis aut factis fidem adhibere. aliquando dare pecuniam. seu aliquid seruandum. unde dicitur creditor. cui mutuata pecunia: uel aliud simile debet.

conformo Conformare est similem se facere: & aptare se temporibus: uel in tantum ad uirtutem formam habere. confirmare uero est ostendere se firmum esse in proposito.

Puoco Prouocare est inuitare aliquem ab bonum: uel malum irritare semper dicitur in malum. hoc est quando aliquis facit iniuriam & ille postea nocet ei. uerbum tractum ab iratis canibus.

Rumpere Rumpere uocem est filere. rumpere silentium est loqui aliquando usurpat pro erumpere. Virgilius: compositio rupit uocem pro erupit in uocem idem. quod me alta silentia cogis rumpere.

Simulo Simulare est ostendere illud esse quod non est. Ci. simulabat se

*ff. de uerbo. signi
L. aliud 177,*

romā rediturū: cū in africā nauigaturus esset. Dissimulare ē ostēdere id quod non est: ut si miles indueret se uestem medic. tūc dissimularet medicum: Virgī. dissimulare etiam sperasti perfide tantum posse nefas: idem nam quid dissimulo.

Extare significat eminere. i. extra stare: & aliquñ supra alios facere. Aliquñ significat inherere & instare donec res perficiatur. **Extare**

Depellere est remouere aliquem ab ea re. in qua maximam habet uoluptatem: unde agnī etiam dicuntur depulsi a lacte. i. remoti a re quā ipsos maxime delectat. **Depellerē**

Sentire: non tantum ad sensum. Sed etiam ad animum refertur unde sententia. i. opinio. quā medium quoddam tenet inter scire & nescire: ut infra latius dicemus. **Sentire**

Profundere propriā dicitur de rebus liquidis: aut aquā & uinī saepe tamen ponitur pro abicere sine ulla consideratione. **Profūdo**

Oppugnare ē qñ circa aliquem locum praeliū fit: hūi qui sunt in tus dicuntur repugnare: uel propugnare unde propugnacula sūt in manibus in quibus sunt stationes ad cauendum ne quis ueniat ad offensionem. Expugnare est pugnando uincere. Vlciſci uero ē uindicare: & punire aliquem delinquentem. **Opugno**

Acclamare dicitur quando undiq̃ cōsurgit clamor in fauorē alicuius: sic etiam plaudere dicitur: reclamare & explodere: ē quā re do aliquis est reiectus: uel reprobatus cum irrisione: & clamor cōsurgit contra ipsum. **Acclama**

Titubare ē pedibus. uel lingua contremiscere. Nutare ē pprie molis minantis casum. Vacillare est alterno motu inconstantiam ostendere sicut ebriis: & sensibus aliquando accidere solet. **Titubari.**

Negare ē in facto. Inſiciari uero in uerbis. unde inſiciator. i. negator. inſiciā cum uerbo: eo: in accusatiuo significāt negare. ut nō ibis inſicias. id est non negabis. **Negare**

Memini uſitatius accusatiuo iungitur. Virgilius numeros memini si uerba tenerē. recordor cum genitiuo. accusatiuo. & ablati uo. hunc dicitur quando res tradita obliuioni iterum reddit ī memoriā. id est quasi retro uoluere in cor. Adulor uero potius cū datiuo. ut adulor hūc non hunc: Sic etiam inuideo hūc rei non hanc rem secundum ueteres. Plenus cum ablati uo potius dicitur ut plenus uīno non uīnī licet aliquādo inueniatur cum genitiuo Terentius: plenus. rimarum sum. praestolor cum accusatiuo iūgi potest: & idem est quod auxilior. **Memini.**

Videor ponitur tanquam uerbum impersonale. & iūgitur cū prima uel secunda persona: Vt non uideor tibi benefacere. Vel **Video**

bene loqui. potius quam nō uideatur tibi quod benefaciam.

Præcor **¶** Præcor cum accusatiuo solum significat rogo: adiuncto uero datiuo idē est qđ opto. ut pcor tibi bonā fortunā: Imprecor significat utrunq; & ponitur in bonum & in malū. Deprecor aliquñ ponitur pro recuso. aliquando pro ualde precor. Ouidius sæpe pcor mortē. mortem quoq; deprecor idē.

Loquor **¶** Loquor & colloquor cū datiuo & ablatiuo cum hac ppositiōe: cū iungitur. Alloquor uero: cum accusatiuo solum. Ouidius: alloquor en absens absentia numina supplex.

¶ Gratulor iunctum cū datiuo significat ostendere lætitiā de bono alieno: Aliquando etiam cum accusatiuo sine ppositiōe: ut gratulor tibi honorem tuum: uel etiam cum ablatiuo cū de. Cic. ad lentulum. quod mihi de filia & crassipede gratularis: Aliquando ponitur pro gratias ago. Terentius desine mulier gratulando deos obtundere: Grator etiam in eadem est significatiōe. sed magis est poetarum. Virgi. iueni germana uiam gratare forori. gaudeo uero de proprio bono. Cicero tibi gratulor mihi gaudeo.

Gratia dicitur quando aliquis obtinet amicos conferendo beneficia: & ponitur pro suffragiis: quæ ab amicis dantur: qui ideo uocantur gratiosi: quia reddunt gratiam pro gratia accepta: Hi nūc uocantur clientes: proprie tamen gratiosi dicunt: qui in seruiens de comparat sibi amicitias: nā gratia dicitur beneficium. Suffragia sunt signa uoluntatis: quæ solent adhiberi ad ostendendā suā uoluntatem: ipse actus dicitur suffragatio. unde fit uerbum gratificor: quod respicit animum facientis aliquid sponte: nā gratū facere respicit animum illius cui sit beneficium.

Afficior. **¶** Afficior quando ponitur absolute significat infirmū esse: Proptius. Iuppiter affectæ tandē miserere puellæ: si autē addamus aliquid. significatiōe tenet illius rei: quæ additur tam in actiua q̃ in passiua uoce. ut afficio te laudibus: uel honore: seu probop laudo: honoro: uitupero: similiter afficior dolore: aut uerecundia p̃ doleo & uerecundor.

psequor. **¶** Prosequor semper iungitur actō & ablatō. ut prosequor te odio amore laude honore: probro. i. odi. amo. laudo: honoro. uitupero: persequor: ut plurimum in malam partem accipit. seu pro p̃ seuero exequi qđ agere cæperā. Obsequor uero datiuo solum iungitur: & significat inseruire. nec solum dicitur de minoribus erga maiores. Sed etiam de maioribus. erga minores. aliquando dicimus morem gerere: pro obsequi. Vnde moriger dicitur obsequiosus. obsequium uero aliquando ponitur pro beneficio. Teren

14
tius: obsequium amicos ueritas odium parit:

Assentior: & assentio: impertior & imptio: in actiua & passiuā **Assentio**
uoce eadē ferme habent significationem. sed nota qđ sunt magis
in usu: in uoce passiuā quam in actiua: etiam nota quod impertio
dicitur de re incorporea: ut impertio tibi salutem. & imptio te sa
lute: partior uero de p̄tibz dicitur: ut ego partior tecū bōa mea:
nec aliter dici potest.

Assētor ponit pro laudo effusius. & insidiosē. causa utilitatis. **Assentor**
Adulor pro in seruiō: uel uoce uel gustu: causa captādi fauorem
ex ad & auiā: uel a Ἀυλός .i. seruus deducitur: blandior de anima
libus proprie dicitur: licet etiam ad animū sēpe referat.

Mereor de te: uel mereo. idest aliquid in te trāsfero. in bonum **Mereor**
& in malum diciť. Promereor semp in bonū: cū ablatiuo & p̄posi
tione de. Emeritor uero idem ferme significat: sed usq; ad finē in
telligitur: unde emeriti dicuntur milites. .i. benemeriti. De mere
or etiam in bonum. sed cum accusatiuo sine p̄positione. Oui
Crimine te potui demeruisse meo.

Moror p̄ expecto poetice diciť. Oratorie uero p̄ retineo i mo **Moror**
ra ut nō te morabor pluribus. .i. detinebo. Fabius quid me mora
ris abeuntem: maneo uero absolute pro expecto ponitur: cū ac
cusatiuo uero significat futurum est. Ci. cuius fatum te sicut curi
onem manet. .i. futurum est tibi sicut curioni.

Commentor pro cogito & inuenio dicitur de aliis hominibus **Commē**
Cōminiscor uero. idest per me fingo & inuenio. **tor**

Consternor. aris. & consterno. nis. potius referunt ad corpus. **Consternor**
quandoq; tñ ad animū: & tunc addit mens uel animus. ut tu es
consternatus mente seu animo.

Conietor fit: a uerbo coniciō: & significat signis quibusdam **Cōietor**
Apparentibus diuinare: quod futurū sit. unde conietores dicun
tur. expositores somniorum.

CNiti proprie diciť. quādo supponendo humeros & totum cor
pus uolumus facere aliquid: sed postea trahitur etiam ad animū. **Niti**
Conari uero est sine effectu. idest qñ aliquid non possumus effice
re: & tamē facimus quicquid possumus: Moliri ē tractare aliquid
grauē: amole tractatū. ēt aliquando significat parare. & aliqñ age
re. gubernare. edificare. & inuenire: Demoliri est funditus dirue
re: amoliri uero expellere. Terentius proinde uos a me amolimi
ni. nam impedimento estis.

CMeditari oratorie est inuenire aliquid in animo prius: parare
est in animo distinguere. Cogitare est uersare diligenter facere. **Meditor**

Seu dicere est in apertū expromere: Ci. hæc multo ante para: me
ditare: cogita: quæ in eo ciue atq; homine esse debent &c.

Queri ¶ **Queri** pro lamentari: dicitur de omnibus rebus: unde quære
Querele le & questus. i. lamentationes: lamentari uero apud antiquos dice-
batur tantūmō in morte: unde lamentationes dicunt funebres.
Angi dī qñ quis: ita uidet premi: ut nequeat recipere spiritū: & di-
cit ab angō. i. soffoco. unde angina morbus est in gutture qui di-
citur soffocatio.

Frui fun ¶ **Frui** est ex re quapiā fructum siue uoluptatē pcipere fungi: ue
gi ro est officium agere: ut boni uiri fungaris officio. i. facis officiū
boni uiri: sic fungor prætura. i. facio officiū prætura. Defungi &
Perfungi: est finire: ut defunctus uita: sic etiam dicimus obeam pro
uinciā. i. exequor munus & officiū puinciæ: & hic obiit mortē
.i. diem mortis pēgit. Dicitur et hic excidit humanis rebus pcedit

Adeo te ex humanis rebus: sicut dicimus adeo te: p eo ad te. portiri est rē
Portiri optatam tenere: circa quam multum elaborauerimus & iungitur
frequētius ablatiuo: pterquā cum nomine res cum quo ornatius
iungitur genitiuo. apud antiquos uero datiuo: & accusatiuo iun-
gebantur. Et nota quod hoc uerbum inuenitur tertiæ & quartæ
conjugationis: excepto infinitiuo: & participio in quibus semper
est quartæ. uesci est hominum tantum: & semper ablatiuo iungi-
tur. Pasci uero pprie est animalium: & ablatiuo seu accusatiuo iū-
Vescor gi potest. ut uescor carne: & animalia pascuntur herbis: seu her-
Pascor bas: Vir. pascuntur uero syluas: & summa lycei in actiua uero uo-
ce dicimus ego pascō agnos herbis: & herbe pascūt agnos: Virg:
atq; animum pictura pascit inani. Flora non hominē occidit: non
pascēs in cruce coruos.

Mentiri ¶ **Mentiri** est qñ aliq; conat fallere alterū sumptū uerbū: a: mente
ga tūc dī cōtra id qd est in mente. Mendaciū dicere est qñ aliquis
credit dicere uerū. sed fallit ille: q dicit nō ille: q audit: unde mēdos-
sus. i. plenus erroribus: & emendatus. i. correctus.

Operep ¶ **Opere** precium significat modo utile est. modo necessarium:
rium modo iocundum. modo laudabile. Lūius i proæmio ab urbe cō-
dita: facturus ne sim opereprecium. Gellius: in libro tertiodecimo
nō arbitratus opereprecium esse audire ista: in honesta.

Officiū ¶ **Officiū** dicitur ab efficio quoniam debemus efficere p hone-
state id quod ē debitū: & est maxime minoris erga maiorem. Be-
neficiū uero dicitur quādo maior inseruit minori: sed nota quā-
do maior loquitur debet dicere officiū. ne si beneficiū uocet
uideatur arroganter dixisse. Donatus tamen interpretatur id esse

15
officium quod unum quenq; facere conueniat pro dignitate per
sonæ. pedianus uero id omne ad uirtutem referendum putat ex
emplo Cicerōis: qui ait in libro tertio de finibus bonorum & ma
lorum. Est autem officium, quod ita factum est. Vt eius facti pro
babilis ratio reddi possit: idem officium est quod efficitur hac cō
clusionem rationis. Honestus etiam dicitur: quando aliquis agit se
cundum actionem uirtutis: quod nomen etiam ponitur pro pul
chro & honorifico: Terentius in eunuchō: ita mediū amnet hos
nestus est.

Elegantia est cultus uel ornatus in oratiōe disertā: quod nomē Elegātia.
ab eligendo dicitur quoniam egregii scriptores nō uulgarīa. sed
elimata quædam loquuntur: & electa uocabula licet apud ueteres
pro nimis lato amanorq; cultu & uictu poneretur: ut refert Geli
us. in libro decimo capite secundo: crassius erat pcissimus elegan
tium: sæuola parcorum elegantissimus.

Humanitas est eruditio. & institutio in bonas artes. quas q; sin
ceriter appetunt: sunt uel maxime humanissimi. Varro. in libro
rerum humanarum: nemini est paulum modo humaniori ignotus:
humaniori nō pro facili uel tractabili aut beniuolo dixit. sed pro
eruditiori & doctiori. Aliquando tñ usurpatur pro mansuetudinē
qua utimur erga homines naturaliter.

Necessitudo est uinculum ratione consuetudinis. aut intīmæ Necessi
amicitiæ: unde necessarius dicitur amicus: necessitas autem ē uis tudo
quæ nos ad aliquid impellit. olim idem erat: quod nunc necessitu
do & beniuolentia.

Beniuolentia dicitur inter patres & inferiores: pietas uero erga Beniuolē
coniunctos sanguine. uel erga maiores. seu deos: hæc etiam caritā
tas dici potest: sed pietas proprie dicitur pars iuris naturalis: nam
officium uidetur habere quandam obligationem: pietas uero &
caritas sponte habentur.

Princeps oratorie significat uirum in aliqua ciuitate primari
um. Aliquando ponitur pro imperatoris exercitus. nunc in usu est
pro domino alicuius ciuitatis solum.

Nouus ciuis: uel nouus homo dicitur cuius maiores nō habue
runt. aliquam dignitatem in ea republica. in qua uersatur quam
uis in aliis rebus fuerit illustris. qui ideo dicitur nouus quia ex sus
is primum habuerit in ea ciuitate dignitatem.

Leues homines dicuntur uiles: & sine ulla uirtute: sic dicti quia Leues ho
res frivolas sequunt. Graues uero dicimus uirtute præditos. li
cet aliquando pro molestis poni possint.

- Obtrecta** **O**btrectator dicitur ille, qui obliquit mala in aliquem, quia dolet eum consecutum esse illam dignitatem, quam ipse quoque cupiebat.
- Ostentatio** **O**stentatio est inanis gloriæ prædicatio, & aliquando ponitur pro ostensione simpliciter. Cicero ad lentulum quid enim me ostentem? Quis uitam pro tua dignitate profundam, nullam tamen partem uidear meritorum tuorum asscetus
- Largitio** **L**argitio, ut plurimum, in malam partem ponitur, largitas uero in bonam semper poni debet, licet raro largitas inueniatur in usu.
- Euentus, iustus.** **E**uentus: iustus, & sensus, in singulari inueniuntur semper quartæ declinationis, in plurali uero, aliquando sunt quartæ in genere masculino, & aliquando secundæ in genere neutro. Cicero in tertio de oratore libro, hæc uis quæ sensa mentis & consilia explicat Euentus dicitur de his quæ casu aut fortuna nobis eueniunt, tam bona quam mala, licet donatus in echira dicat euentum esse solum in rebus bonis. Fabius in libro octauo: sensa dixerunt ueteres sententias nam sensus dicebantur corporis tantum sed consuetudo iam tenuit, ut mente concepta sensus uocemus
- Sententia** **S**ententiam ueteres quod animo sensissent uocauerunt, opinio uero rem dubiam inter scire & nescire. Terentius, Opinor narras: certa res est, & tunc iungitur genitiuo & significat famam de aliquo in bonum uel in malum. Aliquando etiam expectatio: sed in bonum, & tunc semper iungitur ablatiui cum de, differt autem, a spe quia spes dicitur de paucis, Opinio uero de multis. Habitus dicitur consuetudo, quæ cum difficultate mutari potest.
- institutio nes** **I**nstitutiones dicuntur imperatoriæ leges, uel præcepta quibus instituuntur discipuli. Instituta uero ab instituto, & ponuntur aliquando pro incepto proposito alicuius rei. Aliquando dicuntur boni mores consilio, & ratione sumpti, Cicero in proæmio de officiis, quamquam te abundare oportet præceptis & institutis philosophiæ. Aliquando dicuntur ea, quæ statuuntur in gubernatione, quæ uulgo statuta dicuntur, sed instituta proprio uocabulo non statuta dici debent.
- Industria** **I**ndustria dicitur quando aliquis habet in se uirtutem, ab intus & struo, unde industrius, sed nota, quod industrius non est in usu latius
- Inductio** **I**nductio quando iungitur cum animo ponitur pro suasionem alicuius rei alias ponitur pro figura rhetorica, hoc est quando a particularibus ad uniuersalia fit progressio.
- Verus,** **V**erus uera, uerum, aliqui ponitur pro utili, & bono sicut recte pro honesto & laudabili, Cicero ad lentulum ea mihi omnia iam

& recta & uera uidentur: quæ ille iudicat.

Seditio pprie est discordia ciuilis: a: seorsum & eo: ist: quia tunc seorsum eunt animi: unus scilicet in unam partem alius in aliam simulatio uero est quando aliqui simul uadunt: & habent animi discordem.

Peditus dicitur ille: in quo nulla est spes uirtutis consequenda: unde adolescens perdiri dicuntur: quando sunt in uitiis demersi. Vir. peditus a: liquidis imissi frontibus apros.

Stomachus dicitur a: σῶμα. i. os: & ἔχω. i. teneo quia tenet omnia: quæ comedimus: uel ab ἔχω. i. fundo. nō solum dicitur p parte in qua cibus funditur. sed etiam significat bilem: & indignationem: unde fit uerbum stomachor stomacharis idest indignor: indignaris: Cicero ad lentulum: non illi quidem ut mihi stomachū facerent: quem ego funditus perdidī. sed certe ut facere se arbitrentur.

Calūnia dicitur mendax infamatio. quando aliquis falso accusatur: aliquando ponitur pro astucia. nam a caluo uerbo deductam putat. Priscianus in libro decimo.

Religio dicitur: a: uerbo reliquo: sicuti cerimonía: a: careo: quia ea. quæ p̄tinet ad diuinā religionē relinqui debēt. i. nō rāgia: secularibus: sicut is ipsi carere debēt: nō autē: a: religādo secundum aliquos quia pietas faciat nos caros deo. ut refert Geliū.

Nefariū dicitur id qd est contra fas: & religionem deorū: & quoniam apud antiquos fiebat ex farre: ideo deducit: a: ne. & farre: uel quod est ita absurdum. ut nemo debeat fari: sicut etiam: a: ne & fari ne fas componi potest.

Cōuitia dicuntur uerba ignominiosa cōtra eum: q sit uenerā dus: a: cum. & uoce. quasi conuocium. uel. a. con & uicus: quia i uicis solebant ueteres habitare: ante usum urbium.

Latrones dicuntur q latera principiū cingunt. alii dicunt a latēdo nomē inditū esse. unde dicitur et latrocinium.

Rumor est sermo in populo sine ullo auctore certo dispersus. cui malignitas initium dedit incrementū credulitas. Fama uero dī oratorie cōsensus ciuitatis uelut publicū testimōium. ea enim q uulgo recepta sunt. hoc ipso quod incertū auctore habent. uelut oīum fiunt. quale est apud Fabium ubi amici ibi opes. & cōscientia mille testes. Ci. pares cum paribus &c.

Probi dicuntur. qui cōtinent se ne faciāt cōtra leges. improbi uero. qui audacter persequuntur malum. ideo aliquādo ponit p infaciabili. Vir. improbus anser.

Vir ho- Vir oratorie iungitur cū noīe significante bonitatem. homo uer-
mo ro' cū doctrīna potius. Cicero ad lentulum. Fabio uiro optimo &
homīne doctissīmo familiarissīme utor.

Diem dicere **CD** Diem dicere alicui est per nomēclatorē denūciare tēpus. quo
quīs sit citatus ad iudiciū. In dies uero significat p singulos dies si
iungat cū uerbo significante incrementum. ut stultorū in dies cre
scit insania. In diē uero pro præsenti die ponit. sed caue ne dicas
dierim. quoniā apud doctos nō inuenitur.

Dies **CD** Dies masculini generis denotat certum tēpus. & incertū. fami
lini uero semp incertū. & aliqn ponit p lōgitudine tēporis. Cic.
ad sulphitiū. ipsa die quæ dimīnuīt. ac debilitat cogitatiōes hoīum
Terētius. uerum est illud qd uulgo dici solet. diem adimere egrit
tudinē hoibus in plurali uero est masculini generis tantū. & pro
certo semp ponit tpe. unde tūc cōponitur meridies.

Dimidiat **CD** Dimidiatū dī quasi dismediatū. & in ptes duas diuīsum. ut di
midiatū librū legi. Ci. in lib. secūdo tusculanarū qstionū. q labor
plus dimidiari mensis cibaria requirebat. dimidiū uero nō qd ip
sum dimidiatū est. sed quæ ex dimidiato est pars altera. ideo dict
nō pōt dimidiā fabulā. aut dimidiū libꝛ legi totū enim ipsum. qd
dimidiatū. aut diuīsum est dimidiū dicis. ut refert Gel.

Priscinus **CD** Priscinus dicitur qd antea fuit. sicut qn unus est sanus. & uenit
in infirmitatē. postea redit in sanitatem dicitur pristinā ualitudi
nē recupasse. Priscus uero dī solum antiquus a noīe prius.

Mea cā **CD** Mea cā dicit. quādo aliquis seruit tertio pp me. cā mei. ē qn ali
quis seruit mihi ipsi. uel beneficium a me in me ipsum confertur
similiter dī tua cā. & cā tui. sic ēt amor tuū dicimus. scilicet quētū
habes in aliquem. amorem uero tui. i. quē alii habēt inte. itē expe
ctatio tua. i. quā tu habes de aliquo. sed expectatio. tui est quā ali
qui habent de te. Ci. ad curionem. tanta est expectatio. uel animi
uel ingenii tui. ut te obtestari nō dubitē: sic ad nos confirmatus re
uertare. ut quā expectationē tui conceitasti hāc sustinere ac tueri
possis. idē ad eundem. cā aut unius tuo studio me assequi posse cō
fido. sic etiā intelligi debent. mea. tua. sua. nostra. & uestra. cū uer
bis interest & refert. i. in re mea est. & res mea fert. sic etiā fit i uer
bis panitet pudet. & piget me tui &c.

Ego **CD** Ege quāuis nō debeat poni. nisi causa discretionis psonarū se
cundū Prisc. qui ait nisi enim discernere aliā psonā uelimus nō est
opus noiatiui casus pnoīa addet uerbo. tū etiā utimur amplioris
cā significatiā & maxime in principio alicuius epistolæ. seu sentē
tiæ grauioris Cic. ego omni officio ac potius pietate &c.

Minus cum positiuo iunctum per se comparatiuum ostendit Minu
cōtrarie significationis. ut nemo fuit minus ineptus pro prudenti
tior si uero addatur nō significat affirmatiuā ut nemo nō minus i
eptus fuit te ipso. Nota etiā qđ magis & magis iteratione sermo
nis facit augmentum ac si diceret. magis ac plus. sic etiā in dimi
nutione ueluti. minus ac minus pro minus & plus. sic etiā ut p
utecunq; poni potest.

Per cū positiuo iungitur p ualde. ut pgratū. i. ualde gratū idem Per
significat. per quā simul iūctum. ut perquā comis amicus. quā ue
ro p se cū suplatiuo iungit. & significat ualde. ut quā fortissimus
pōt ēt iungi cū positiuo & uerbo sed significat q̄tum. Virgilius ut
quīs auīdo par erent arua colouo pro quātumuis. nota etiā qđ
cōparatiuum p se ornatiū facit ablatiuū in. e. quā in: etiā no
ta quod auolo. dico. & facio. cōparatiua in entior: & superlatiua d
finunt in entissimus contra regulam. ut beniuolentior. & beniuo
lentissimus.

Tantum significat idem quod tam magnus. & iungitur solum Tantum
uerbo tam uero nomini & aduerbio. nunq; autem uerbo. nisi sum
matur similitudinarie. Ci. i. proæmio de officiis. tandū autem uel
le debebis. quo ad te quantū proficias non p̄nitebit. quando ue
ro ponitur amplificatione post tam. semper sequitur. ut. sic etiā
post tantum ut. sic. adeo. & similia. ut hic tantum ualeat ingenio ut
eum nemo seperare possit. Tanto & quanto. multo & longe cum
superlatiuis. & comparatiuis iungi possunt. ut multo oīum es sa
pientissimus. cum positiuo uero iungitur tantum & quantū mul
tum & similia. etiā nota quod is ea id ponitur pro talis quando se
quitur. ut Cicerō ad lentulum. eam esse naturam prouincie. ut il
lius redditum. uel adiuuando confirmares. uel negligendo impe
dires. sed nota quando post. eo. sequitur. quo. tunc. eo. ponitur p
tanto: & quo pro quanto. ut eo iocundior es. quo es futurus me
cum. i. tanto quāto. si aut sequetur. q. significat ideo. uel causa. ut
eo quod sic fecisti. hoc tibi accidit malum.

Is'ea id

Eo quod

Quod

Quisq;

Quoddam iungitur cum nomine substantiuo. ut quoddā ani
mal. quiddam uero i genere neutro per duplex. dd. iungitur adie
ctiuo. uel absolute dī. Quiddā uero per simplici: d. substantiuo ut
quidam hoīes. Quisq; cū suplatiuo potius iungitur. ut optimus
quisq;. omnis & cunctus positiuo. ut omnis bonus. & cunctus or
bis. sic etiā unusquisq; fortis.

In primis pro maxime. cum primis & inter primos positiuo iū In primis
guntur. In paucis. Cum paucis. & inter paucos. etiā super om In paucis

Quotus nes & præter ceteros patitur sapius ipsis superlatiuum adiun-
gi. Quotus autem cum quisque idem est quod quot: ut quotus quis
que miles.

Apprie Apprime pro ualde: sic etiam magnopere: uel maxime uero p-
plurimum: ponuntur orname. Alias aduerbium pro aliter etiã ali-
quando ponitur: ut omnes ciues alias boni: alias mali: idest aliter
uel aliquando: & alias diuersis: rebus alias ætate ingrauescente ui-
uunt pro aliter: aliquando ponitur pro alio tempore: uel loco. Ci-
cero scribam ad te plura alias.

Æque Æque pro ita: uel tantum iunctum cum ac: uel atque: pro sicut.
uel quantum: orname ponuntur. ut æque te laudo atque Cicero-
nem. idest ita sicut. uel tantum quantum: perinde uero iunctum cū
ac: uel atque: significabit: tanquam: ut perinde ac: uel atque doctus
esses. i. tanquam esses doctus: haud pro non iunctum cum secus:
si addatur ac: uel atque: uel quã: significabit aliter: ut haud secus sen-
tio atque tu. idest nō aliter quã tu: uel sicut tu: Vir. nō secus ac iussi
faciunt. i. aliter sicut uel quantum iussi sunt.

Due ne- **gationes** **pro affir-** **matione** **Notandum** est ueteres amauisse ponere duas negationes pro
una affirmatione: ut non ignoro pro scio: non tamen habēt sem-
per uim affirmandi: immo negandi potius: & hoc duabus his ra-
tionibus uidelicet cum aliqua pars sequitur uniuersalem: ut nul-
lam uiam diu accepi a te epistolam: nec breuem: nec longam: Vir-
gilius: nulla neque amnem libauit quadrupes: nec graminis atti-
git herbam. item cum in secundo loco: nec. uel ne iungitur cum
quidam: non enim affirmat sed negat: ut non tibi psuaderet hoc
ne Cicero quidem: Cicero ad lentulum neque: ut arbitror errarēt
ne aduersarii quidem eius: si cum pares esse non possunt pugnare
desistent: nota etiam quod inter ne & quidem: semper debet inter-
poni illud de quo uolumus negare: & tunc significat. idem quod
nec: ut ne id quidem est uerum: pro nec: sed si ponimus: nec po-
tius debet interponi uerbum: ut nec uelim quidam hoc a me di-
ctum credas. Etiam ē quādo sine quidem: duæ negationes negant
cum una particularis negatiua omittitur. Terentius: agrum i his
regionibus meliorem: neque pretii maioris nemo habet: sub itel-
ligitur neque meliorem: Varro etiam inuitis patrum ostendit du-
as negatiuas pro una quandoque accipiendas esse: cum duobus
uerbis positis: uel altero intellectu ponuntur duæ negatiuæ: ut nec
me amas: nec mihi credis: item subintellecto uerbo: ut nec uirtu-
ti studes nec litteris subintelligitur iterum studes. nota etiam quā
sicut duæ negatiuæ ponuntur saepe pro una affirmatiua: sic inue-

niuntur aliquando tres negatiuæ pro una tantum negatiua: Salsustius haud impigre neque in ultus occiditur. Terentius in andria neque hau. i. dicas tibi non prædictum: ubi donatus multa de his diseruit.

Nedum secundo loco ponitur cum parte minus significante: Nedum ut tibi darem proprium sanguinem: nedum pecuniam: econtra: rior ponitur: non solum modo: & non tantum: quæ tria requirunt sed: quoque: sed etiam: aut uerum etiam: ut non solum darem tibi pecuniam sed etiam sanguinem: pub. Clodius non modo erat Cicero nis inimicus: uerum etiam insensus miloni: Nū subiunctiuū sibi adiūgi postulat: ut peto a te nū hoc feceris: dixeris ue: nunquid uero i dicatuum potius: ut nunquid meministi.

Quin pro cur non seu ut non aliquādo incitat: aliquādo hortat aliquādo confirmat. Ci: in secūdo de oratore, non enim possum qn exclamē. i. non possum facere qn exclamē: idem non possum qn doleam uel admirer. i. non possum me cōtinere qn doleā: uel admirer nota etiam: quod duæ negationes includunt in se: qn & facere ut non possum non dolere id est facere quin doleā: & nemo non doctus esse potest. i. facere quin sit doctus:

Tum: & tum dicimus quando sententiæ sunt pares. Cicero orator tum intendens: tum remittens persequetur gradus: quando uero aliquid grauius ponetur: cum in primo loco, & cum generali, aut minoris precii locabitur, tum in secunda parte grauiore, & magis significante, aut cariore. Cicero in libro declaris oratoribus, cum prestantis in republica uiri, tum bene moratæ, & constitutæ ciuitatis, idem cum auctoritate rerumque gestarum gloria, tum etiam sapientiæ laude his perfrui licuit idem, uultus quam tam affert, cum dignitatem tum uetustatem, aliquando dicimus, & &, seu partim partim, ut homines loquuntur partim bene partim male, Fabius diligentia honores & gignit, & continet, idē studio hæc & parantur & consumantur, quæ duo semper augēt passionē antecedentem.

Quāq̃ & si, tamen si, indicatiuo respondent, & præsentī potiusq̃ præterito, licet subiunctiuo solū, Quāuis, utrisq̃: ut quāq̃ te antea diligebam nūc tamen ob singularem in te uirtutem et admiror, etiam nota qd semper post prædictas periculas sequitur tamen: itē nota quod tamen si, licet, & quis præter prædicta possunt addi post sententiam iam expressam, ut tibi dedi denarios, licet, aut quāuis sim pauper, uel tamen si sum pauper, q̃q̃, seu & si, sunt magis incæptiuæ, dum, quā, quoniam, nā, quandoquidē, & cum, dubitative sub

lunctiuo iunguntur affirmatiue uero cum indicatiuo. et nota qđ
quāuis aliquando ponit pro quantumuis. Virg. ut quamuis auis
do parerent arua colono: Cice. in li. iiii. tusculanarum quæstionū
quāuis licet insectemur stoicos pro quantumuis: hoc autē differt in
ter quāuis & quantumuis qđ alter contentiōis ē alter laudis: etiā
nota quod tamen aliquando ponit sine quamuis: Terentius i an
dria. ut prater ciuium morem tamē hanc habere studeat cū sum
mo probro. Dicimus etiam si pro quidem. & hoc quādo res facta
significatur: qñ uero refertur ad tēpus quo agebatur dicimus per
dum. & cum. ut cum declamabam. i. tempore quo declamabam.
Sin idem est qđ si. sed ponitur semper in secundo loco. Tere. si
illū relinquo eius uitā timeō: sin opitulator huius minas. &c.

Quare

¶ Quare. quamobrem. quas obres. qua propter: qua causa. qua
gratia. quo fit: ea propter. eō ideo. ergo igitur. itaq; per inde. igitur
co. idem ferme significant. sed nota quod igitur. primo & medio
loco ornate ponitur. ut igitur patres conscripti. & p̄s igitur con
scripti. ergo potest etiam tam præponi quam supponi sed in bre
uoribus solum conclusionibus. quare & quamobrem præponū
tur tantum: & maioribus clausulis adhibentur.

Postq.

¶ Postq; p. postea quā. quī cū pro cū quo. quod pro quia p̄pterea
quod p̄pterea quia ornate quidē ponunt. Item id quod pro quod
crebro ponitur a Cicerone p̄sertim qñ sit parenthesis: Cice. ad lē
tulum: diem consumi uolebant. id quod ē factum. &c.

Sed.

¶ Sed uerum. uerumtū. enī uero. ceterę & porro in primo loco
ponunt. tñ nota quod porro significat aliquando lōge. aliqñ cer
te: aliquando postea: aliquando ultra. Aut. & uero. in secundo lo
co poni debent. ideo male dicis aut non faciā. sed non autem nī
si aduerbialiter ponatur. ut non faciā autem.

At. ast.

¶ At. ast. aut. ac. uel nec. neq; siquīn. quatenus. sin. seu. siue. nī. sē
per præponi debent. Et. q; ne. ue. etiā. quidem. quoq; autem. ue
ro. semper postponuntur qñ sunt enclitice: reliquæ coniunctio
nes sunt p̄cne indifferēter positæ. sed nota quod &. nec. neq; uel
aut. requirunt aliam sibi similem. Tantisper pro tam diu. requi
runt post se dum pro donec. Terentius. ego te meum esse tantisp
uolo. dum quod te dignum est feceris.

Hic iste

¶ Hic secundum Priscianum refertur ad oculum. & mentē. iste
ad intellectum tantum: ille refertur ad absentes. sed nota qđ ora
torie hic refertur ad personam loquentem. iste ad audientem id
est semper denotat rem proximam audienti. ille uero ad absentē
Cicero ad appium. illud pugna. nequid temporis mihi prorogef

ut cum tibi hic satisfecerimus istic quoq; nostram beniuolentiā
nerrare possumus. Differt etiam inter iste & ipsa quia ipse potest
poni cum uerbis sine adiunctione primæ & secunde personæ illæ
uero non: nemo enim dicitur ille facio: sed ille ego: nam ille res
lationem significat antecedentis cogitationis ipse uero discretio
nem: ut ego ipse. i. per me & non alius: Virgilius: Ille ego qui quō
dam. i. ego uirgilius ille qui scripsi: nota etiam quod adhuc signi
ficat usq; in hoc tēpus nō at poni pōt p ēt: ut aliqui opinantur.

Ecce raro cum accusatiuo iungitur: oratorie cum nomiatiuo **Ecce**
uero sæpius: & semper significat aliquod malū de improuiso Vir
gilius: ecce autem gemin i atenedo.

Vt est aduerbiū optandi: similitudinis: & temporis: etiam poni **Vt**
tur pro postq. Virg. ut regem æqueuū: & pro quīs: Iuuenalis: ser
uū ut taceant iumenta loquentur, etiam pro quippe. Siue utpote
sequente relatiuo. Fabius: ut ad delectationem audientium com
posita pro quippe: uel utpote: idem: ut qui dixerim: & prosecūdū
Cicero multa ut in opere romāo: littera. & postq Vir. Vt te post
multa tuorum. &c. Vt aliquando oratorie ponuntur pro ut: Fa
bius ut reddem filium scriberet. ceu magis est poeta;

Nota secundum Prisci. quod sicut in multis aduerbiis inueni
untur diuerse significationes in una & eadem uoce: sic in diuer
sis uocibus una significatio sæpe inuenitur. ut qñ: aliquando. quo
modo: olim: dudum: cito properet: celeriter. actutum q̄ quomodo
collocentur. & in propria significatione. diligenter animo est au
ribusq; attente considerandum.

Statim. quamprimum: e: uestigio repente: subito. continuo. il
lico: confestim. sedulo properet: & propemodū. idem ferme signi
ficant. Dicitur autem sedulo. quasi secus a dolo. Dicitur a græcis
ἀεὶ ὁρῶν. i. uere manifeste. sedulo. unde sedulitas idest diligentia
propediem significat breui propemodum ponitur pro quasi.

Nunc. hoc tempore. in præsentia. Impresentiā hac ætate hac **Nunc.**
tempestate. hoc æuo uel seculo. idem sunt fere.

Dudum & iam dudum de paruo tempore. nuper pridem. & iā
pridem de longiori ornate ponuntur. sed nota q̄ dudum: nuper:
& pridem: cum re iunguntur quæ non insistit ideo potius præteri
to uerbū adherent ut nuper ex sicilia redi. Iamdudum & iam pri
dem cum re quæ immoratur. ideo cnm presentī potius iungunt.
Horatius iam dudum exspecto.

Pridie significat priore die. & semper de præterito dicit. postri **Pridie**
die. i. postero die & semper de futuro. & aliquñ additur eius dei. ali

quādo nō: Nudius tertius pro nūc est dies tertius. pendie ponit̃ p
ad plus tertio die: unde dī pendinare. die prīstini: uel proximi uel
prīstino & proximo dicebāt ueteres: nūc dī pridie solū: hoc tamē
intererat: qđ die quarto de pterito dicebāt: die quartē: aut quartū:

Posthac. de futuro: quēadmodū exponit Aulus gelius.

¶ Paulopost: posthac: deinde: deinceps: postea aliqñ: idē: ferme
significant: sed aliquando s̃ape ponitur pro multo tempore s̃ape
etiam refertur ad intellectum.

Demum ¶ Demū: tum demū: & deniq; nunq̃ ponunt nisi qñ sunt tres aut
quattuor res: nā si una: aut duæ anteponantur nō dicit̃ deniq; ut
apud Cice. Si me memorē: si gratū: si bonum uirū: si deniq; me tu
is beneficiis dignum iudicas: &c.

Quatenus. ¶ Quatenus per. e significat ī quantū per i ponit̃ pro ut: uel qa
eatenus uero ponitur pro in tantum.

¶ Præterea interdū habet relationē ad rē. i. ultra ea: aliqñ ad ho
minem: & ponit̃ pro ultra illū: ut habeo fidē tibi: præterea nemi
ni. i. pter te: sic etiā dicit̃ in plurali. i. præter istos nominatos.

Cōsulto. ¶ Cōsulto: dedita opera: de industria: p̃meditate idem sunt: itē
Quasi: pene: fere: ferme: idē significant.

Mirifice. ¶ Mirifice & mirū imodū dicit̃ oratorie poetice uero miris mo
dis. Vir. coniugis ora modis attollens pallida miris.

Præstīm. ¶ Præcipue: p̃sertim. maxime potissimū: idē sunt: sed nota qđ p̃
sertim significat potissimū non aut̃ secundum aliquos specialiter
nā species opponit̃ generi: genus. n. diuidit̃ in suas species: & ali
qñ ponitur pro specie: sicut species pro genere: & totum pro par
te: uel pars pro toto: Sed poetice potius quam oratorie.

Certe. ¶ Certe: uel certo: quidē nēpe plāe: sane: iā uero: sane uero: utiq;
.s. n. enī uero: utpote: nimix̃ profecto. quippe. i. quia certe: idem
ferme significant. sed nota qđ quippe semper habet certitudinē
cū cā: & ponit̃ pro qa certe: & debet habere post se semp: ubi uel
cum. seu relatiuum q. Ci. ad lentulum quippe qui ēt Rauēne cras
sum ante uidisset. n. aliqñ significat certe: aliqñ quia. & semp in se
cundo ponit̃ loco. sed si addit̃ uero in principio ponet̃. Salustius
enī uero patres conscripti: profecto ad uerbū est deriuatum a p
ficifcor qm̃ illa: quæ exiuerunt sunt certa: & sumit̃ a locuticne ho
minis ad confirmationē rei grauioris.

¶ De gñibus epistolæ & quæ p̃neant ad epistolas cōponendas
Mnes epistolæ sunt in medio dicendi genere breuī tñ
& acuto cum sententiæ pondere interciso: species at
sunt multæ: sed unū illud est notandū qđ inuente sunt

Quare
inuentæ.
epistolæ.

potissimum: ut certiores faceremus absentes si quid esset qđ aut
nostra: aut ipsorum eos scire interesset: ideo dictæ sunt ab ἐπιστολῇ. i. i
κεῖ σὺ λαβὼ. i. mitto, orno, traho, paro, apto, contraho unde fit ἐπιστολὴ.
50 ΛΗ. idest epistola, uel iussus, idē ἐπιστολῶν. idest epistolum: hoc
est parua epistola: quoniam ad absentes mittuntur. dicuntur eti-
am litteræ. sed in plurali tantum: aliquando tabellæ: quia antiqui
in tabellis scribebant: unde tabellarii: qui ferunt litteras: nam ta-
bellarii sunt qui conficiunt tabulas emptionis: Aut uenditionis:
Qui etiam tabelliones appellantur: seu notarii. aliquando dicun-
tur scripta: unde scriptura appellat nomen officii eorum: qui scri-
bebant res prouinciales: Vt pactiones cum ciuitatibus. Cice. ad
publium filium. cum. P. Terentio hispone: qui operas in scriptu-
ra pro magistro dat summa mihi familiaritas consuetudoque est
aliquando diplomata: etiam aliquando scytalæ dicuntur quædā
litteræ: nam græci scytalas loricated appellat. idest furculos lin-
gua laconica. aliquando codicilli: & aliquando etiam apostoli sed
hi proprie dicuntur libelli: qui mittuntur ad alios magistratus ab
his aquibus est prouocatum. In epistolis tractatur aliquando de
moribus: aliquando de rebus grauib: & seruis: aliquando de re-
bus leuib: & locosis: aliquando de rebus nouis & in usitatis. Item
de rebus familiaribus: aut agriculturæ: aut uenationis aliquando
in commendationem: aut petitionem: aut exhortationem. Quod
si forte fuerint in materia de philosophia: De uirtute de origine
animorum: de re publica. de religione: de bello de pace. de pietas-
te. de concordia: de fide. de continentia. de fortitudine: De con-
temnendo dolore: Aut de morte alicuius Egregii Ciuis: Aut de
iure communi: aut gentium. De æquitate: De temperantia: De
magnitudine animi. de omni genere uirtutis: de consilio capien-
do: Aut alicuius rei consultatione: Tunc uidebuntur egrediū me-
dium dicendi genus: & magis ad oratoriam artem pertinebunt.
Sed nota quod in consilio capiēdo tria sunt obseruanda. scilicet
Fides: Amor. Prudentia: cui tres partes temporis accomodantur
memoria de preterito: intelligentia de presenti. Iudiciū de futu-
ro: quod si quis de se ipso loquetur omittere debet prudentiam:
ne uideatur arrogans: Item nota qđ in omni petitione. uel cōmen-
datione: aut exhortatione: cās prius amicitiaē notare debemus: de-
inde rē ipsā expōere aut remittere i illo qđ cōmendabit: debet
aut oīs petitiō esse honesta: possibilis necessaria: & facilis i ultima
pete: exponere debemus: fructū: aut p̄m̄um futurū: seu laudē ma-
gnam aut gloriā ingētē ex ipso familiaritatis fructu ei: cui aliqūe

Tabellio-
nes.
Scriptu-
ra.

In' consi-
lio capiē-
do obser-
uanda

cōmendabimus magnope accessurā. uel maximā illū iocūditate
habituꝝ. Sed hoc maxime apud uīros clarissimos: qui mercedem
nullā requirūt. Nota deniqꝫ qđ principia epistolaz. ideo dicunt in
tertia psona. ut prius habeat cognitio nominis proprii illius. ad
quē scribere uolumus. ut Cicero Pomponio salutē. d. postea sem
per loquimur in prima persona tanqꝫ ad secundā p̄sentem. quem
admodū docet Priscianus de constructiōe pronomīnū ubi ait non
irrationabiliter. qui sibi inuicē scribunt solent nomina propria p̄
ponere. sine quibus perfectio orationis nō constarent. cū ponant
pronomina tā primæ q̄ secundæ personæ pp accidētes actus tam
scribendi quā illi ad quem scribuntur. quoniā sublatīs nominibus
propriis antepositis etiam pronomina fierent infinita.

¶ Eiusdem Nicolai Feretti Rauēnatis grāmatici ac rhetoris mī
nīmī ad cōponendas orationes. Liber Secundus.

Orator
Oratoris
officium

Ratorem diffinit Marcus Cato uirꝫ grauē dicendū pe
ritum. cuius officiū uersatur circa genus demonstrati
uum ī comitiis magistratuū: de præsenti in laudē uir
tutis. & uitupationem uitioꝝ. sed hoc genus nostro tē
pore apud principes uenetos maxime seruat. apud quos iustitia
ac prudentia preter cæteras gentes summa cū ueneratiōe atqꝫ ob
seruantia uiget. soli. n. romanas leges moꝝ sanctitate obseruatas
diligētissime custodiūt. nā apud alias gētes raro demonstratiū ge
nus ē ī usu. itē circa deliberatiū in senatu & plerumqꝫ defuturo.
Insuasiōne utilitatis & honestati. aut dissuasiōne dāni. & quādoqꝫ
et fit de p̄terito. nā omnis materia suasoria (ut ait Fabius) ē cōpa
ratio. Itē circa iudiciale in foro & semp de p̄terito in omni. s. pe
titione. aut accusatiōe. aut defensione. ex his oriuntur alia causa
rum genera uel potius qualitates sex. s. honestum. humile anceps
obscuꝝ. turpe admirabile. Honestum dicit cū id defendimus qđ
ab omnibus defendendum uidet. humile ē cū res contēpta ante
fertur. Anceps. quod habet in se honestatis & turpitudinis partē
Obscuꝝ. Obscurū est quod habet dubitationē uerū & falsi. Turpe est cum
aut honesta res oppugnat aut defendit turpis. Admirabile q̄ p̄
ter opinione hominum est constitutū. Sed nota quod īsuadēdo
sublimius aliquid senatus. Cōcitatius in comitiis magistratuū in
iudiciis uero publicæ capitalesqꝫ causæ poscūt accedatius dicēdi
genus: nā in causis criminū aut de pecuniis repetundis. quæ qui
dem sunt maximæ. neganda sunt omnia fere. de sicariis uero. ac
de ueneficiis. & peculatu īficiari necesse est. omnes enim cau
sæ fere constant. aut ex crimine. ut alicuius facinoris. aut ex con

Causarꝫ
genera.
Honestū
Humile.
Anceps
Obscuꝝ.
Turpæ

trouersia ut hereditatis. Aut ex deliberatione belli: seu asterus rei
 similis: aut ex persona: ut laudis: aut ex disceptatione: Vt de ra-
 tione uiuendi. errores autem pessimi oriuntur circa bonorum ad-
 eptionem: aut incrementum: aut conseruationem: in quibus nas-
 scitur. odium: ira metus: inuidia cupiditas: spes: ambitus: audacia
 fortuna: brietas. ignorantia. iccirco animaduertendæ sunt tabu-
 læ: testimonia: pacta: conuenta: stipulationes: cognitiones. affini-
 tates: decreta responsa: uita quoque eorum qui in causa uersan-
 tur tota est cognoscenda. Sunt enim aliqua uirtutes. quæ uidentur
 in moribus hominum: Vt Clementia iustitia: benignitas: fi-
 des: fortitudo. omnes enim hæ non tam ipsis: qui eas in se habet
 quam generi hominum fructuosæ putantur: quarum rerum ne-
 gligentia plerasq; causas & maxime priuatas (sunt. n. multo sæpe
 obscuriores) uidemus amitti: ideo danda è opera primû ut de sua
 re quisq; cliens secreto doceat. i. nequis alius ad sit: quo liberius lo-
 quas. & simul agere aduersarii causam tâq; ille quisquid de sua re
 cogitarit: in mediû affetat.

C Accusator intueri debet. ut pbet factum esse. uel si qd è dubiû
 plane factû esse ostêdat. Defensor cõsideret si id. quod obicit ne-
 gari possit: deinde si qd est plane factû recte factum esse defendat
 Tertio si aliquo iuris adiutorio. elabi ex crimine possit: sed nota
 qd accusator èt mediocris sufficit. Defensor uero nemo pôt esse
 nisi eloquentissimus. ut opinatis occurrere possit. dū negat. dese-
 dit. trahit. accusat: depræcatur. minuit. auertit despicit. deridet.
 Multû pterea ualebit pbari mores & instituta & facta. & uitâ eor-
 q; agent causas. & eor; p qbus. ite aduersario; improbari: animosq;
 eor; apud quos agitur cõciliari q; maxime ad beniuolentiâ. tû er-
 ga ipsum oratore. tû erga illû: pro quo dicet orator. nihil est. n. in
 dicendo maius q; ut faueat oratori is qui audiet plura. n. multo iu-
 dicant. odio. amore cupiditate. iracundia. dolore læticia. spe timo-
 re errore: aut aliqua mentis pmoção. uel accepto mûere occulto:
 quâ ueritate: aut. præscripto. Aut iuris norma aut aliqua iudicii
 formula. aut legibus. conciliant aut sæpe iudices. aut dignitate
 hominû. aut rebus gestis. aut extimatione uitæ. adiuuât èt ad cõ-
 ciliandâ sibi beniuolentiâ. lenitas uocis. uultus pudoris significa-
 tio. uerbor; comitas: ac si qd acrius persequere ut inuitus. aut coa-
 ctus facere uideare. ite per utile erit pferre signa facilitatis libera-
 litatis. mansuetudinis. pleratis & animi nō abtentis. nec auidi. sed
 grati. benemerentis. uoce submissa. placida & leni maxime in de-
 fensione reorum. mirum enim quiddam ualet exprimere ipso tû

mores iustos integros, religiosos timidos, perferentes iniurias, hoc enim magnam habet vim uel in principiis, uel in re narranda uel in peroranda, illud unum omni mente cura cogitationeque uersandum censeo, in ancipiti maxime causa, & graui animos iudicium praestandos esse, ut odorem qui sagacissime dignoscamus, scilicet quod sentiant quod extimerent, quid uelint, quae duci oratione facillime posse uideantur, si se dabitur ita. Vt supra dixi inclinabunt & prope dent quo ipsos implet orator, si erit integer iudex & quietus plus erit operis. Tunc enim omnia dicendo erunt excitanda, non nihil adiuuante natura, quae recte a bono poeta dicta est flexanima atque omnium regina rerum oratio, in qua tantum est flumen grauissimorum optimorum quae uerborum tam integrae sententiae, tam uerae, tam nouae, tam sine pigmetis, fucis quae puerili, ut non inclinatem erigere, aut statem, inclinare, sed etiam aduersatam & repugnatem bonus orator capere possit.

Verum eloquentiae genus alios aliud decem, nam plenum erectum, audax, praecultum, uberius, & pene periclitans, iuuenibus conuenit, senibus uero praesum, mite, limatum, siccum, sollicitum, contractum, quale intelligi uult. Cicero, cum dicit orationem suam capisse canescere, Ideo morum auctoritas senibus perfecta immatura in adolescentibus esse creditur, simpliciora militares decet, philosophos autem uerba exquisitoria & compositio numerosa impatorum ac triumphantium sepe est aliqua ex parte ratio eloquentiae, quam aliis potius concesserim.

Ante oculos sibi praeponat orator inuenire quid dicat, & inuenta disponere atque ornare uerbis, postea memorie mandare: tum denique agere & pronuciare, ab his omnis Oratio distributa est primum in exordio, in quo eum, qui audiat beniuolum nobis facere debemus & attentum: secundo rem ita narrare ut breuis & ueri similis, & aperta esse uideatur. Tertio diuidere, aut proponere causam quarto nostra confirmare argumentis, scilicet ac probationibus, quinto contraria refutare, uel loco alii conclusionem orationis, quasi per orationem iubet: alii uero ante quam poretur ornandi aut augendi causa digredi potius, deinde concludere & perorare censeant.

De Exordio.

Exordium. **I**n exordio igitur captanda erit beniuolentia, docilitas & attentio beniuolentia in ancipiti causa a persona litigatoris, uel defensoris uel aduersarii, uel eius de quo agitur, item a persona iudicis, uel auditoris a causa, uel extra causam. Docilitas ostenditur magis in obscura causa, attentio humili honesta uero ad conciliationem satis per se ualeat, supra

chum uero erit exordiū. si iudex sine hoc satis præparatus fuerit
 uel occupatus. uel cum angusta sunt tempora. uel cum maior po-
 testas ab ipsa re cogit incipere: multum uero gratiæ habebit: si ab
 actionē aduersæ partis materiam trahet: & etiam si ex tpale esse
 uidebitur: sed uitanda est immodica longitudo. ne. s. in caput ex-
 creuisse uideat. modus autem erit p causa: nam breuius simplices
 Longius perplexæ suspectæq: & infames causæ desiderant. exor-
 dium uero directum i alterius personā debet esse. acrius uehemē-
 tius: in sinuatione utemur in turpi: & admirabili causā tunc. enim
 ab his quæ ledunt ad ea: quæ prosint est refugiendum: ut p sona
 subueniat pro cā: uel causā pro persona: uel res pro re: uel ab ad-
 uersariis: uel a simili exemplo: uel maiori: ubi tamē meminerim?
 accurate nō callide dicendum esse. itē cauēdum erit ne sit insolēs
 uerbum: aut audacius translatus: aut poetica licentia sumptum:
 libertas uero maior dabitur cōciliatis animis: & iam calētibus ma-
 xime in locis ubi naturalis ubertas licentiam uerbi circūfuso ni-
 tore cōcedit: cauēdum deniq: erit: ne abrupte: aut obscure in nar-
 rationē trāscendere uideamur piret n. prima pars. si iudex nondū
 narrari intelligeret.

De narratione:

Arrationis initium quidā a persona faciendum putant
 & eam si nostra sit exornādam. si aliena infamādam: qd
 sane fiet: si id uidebit p futurum: Narratio est rei factæ:
 aut nō factæ utilis ad psuadēdum expositio: nō tamen
 eo ordine quo facta fuerit. sed eo modo quo expediet: debet autē
 esse dilucida: breuis & uerisimilis: sumpta aliquādo a negocio: alī
 quādo a persona de qua agitur: aliquādo a loco: & aliquādo a tem-
 pore: erit dilucida si fuerit uerbis propriis: & rem ipsam significā-
 tibus: nō autem sordidis & ab usu remotis: tum distincta rebus p-
 sonis temporibus locis: & causis: ipsa etiam pronūciatione ad hoc
 accommodata: ut iudex quam facillime capiat. nam hic potissi-
 mum orator flectit uocem: ceruicem reponit: brachium in latus
 faciat. toroq: rerum: uerborum: & compositionis genere la sciuit:
 breuis erit. si inde cāperimus rem exponere. unde ad iudicem p-
 tinet: & si nihil extra causam dixerimus recipiēdo omnia: quæ co-
 gnitioni sint opportuna & utilitati: debet tamen esse nō inorna-
 ta breuitas: ea enim quæ delectant minus longa uident. credibi-
 lis erit si consuluerimus nostrum animum ne quid naturæ dica-
 mus aduersum. deinde si personas cōuenientes factis cōstitueri-
 mus. ut furti reum. cupidum. adulteri libidinosum. homicidii

Proposito

Diuisio

Narratio

Compositio

Oratio

Relatio

Ratio

temerarium. Omnia præterea deliberabimus: quæ in probandæ tractaturi sumus. uidelicet personam. causam. locum. tempus. instrumentum. occasionem. & quicquid uerî nō modo dicendum est sed etiam ostendendum. ut uideatur narratio pbattonis cōtinua propositio. probatio enim est narrationi cōgruens cōfirmatio. in p̄titionibus præcepit Cicerō qđ habeat narratio suauitatē. admiraciones expectationes. exitus inopinatos: colloquia personarum omnes affectus omni uenere & gratia exornatiōem. quæ oīa facillime cōsequemur si expositioni fidem afferet dicentis auctoritas. q̄ quisq; mereri debet ante omnia quidem uita. & in ipso genere orōnis. effugiēda est in hac parte omnis calliditatis suspitio. nequid uideatur fictum aut sollicitum. atq; omnia potius a causa quam ab oratore. profecta credantur. licet hoc pati nō possimus nā perire artem putamus nisi appareat cum desinat ars esse. quæ cū appareat pendemus ex laude. atq; hanc laboris nostri dēctimus summa.

Probatio

Diuisio

De diuisione.

Ost narrationem sequitur diuisio in qua appericiendum ē quid nobis cōueniat cū aduersariis. quid de quo ambigatur. quid aduersarius fateatur. & quid nos. hoc qdam utēdum esse semp putat quia causa sit lucidior & iudex itētiōr ac doctiliōr. alii nō semp. quia pleraq; gratiora sunt. si sint inuenta subito. quod si unū crimē uarie defenderimus supuacua est. quia eloquētia circa monēdum plus ualet. sint plura uel obicienda sunt. uel diluenda. utilis & iucunda erit. ut de qua re acturi sumus ordine appareat. sed ut non semper necessaria. ita oportune adhibita plurimum orōni lucis. & gratiæ cōferet. si fuerit aperta & dilucida. & nullo uerbo superuacua meminerimus tamen ea non tentanda esse quæ aliquo modo probari non possint.

Cōfirmatio
Refutatio

De confirmatione & refutatione.

Post diuisionem sequitur confirmatio & refutatio. in quibus erit ordo seruāndus. nā si agemus nostra sunt primū cōfirmāda. deinde opposita refutāda. si respondebimus prius est icipiēdū a refutatione in qua erit locorū dissolutio. In confirmatiōe quæ expositionem pbanda erit. nam iudex ordine audito festinat ad probationem. quāprimū certus esse sentētiæ cupit. quo i loco iudicis est noscēda natura. usri magis an æquo sit inclinatus. & an ius nostrū oderit. tunc enim est iudex reficiendus. admonendus. placandus. rogāndus. & quotiens ab ipso suspicabimur. altā pbattonē de siderari p̄mittimus. nos dē ea re satis esse facturos. p̄cipue si de pu

dore agetur: aut dignitate. sunt autē status tres quibus utimur in oī probatione. legalis iudicialis. & cōiecturalis. quia cōiectu dicitur. i. dīrectione quadam rōnis ad ueritatē facti. unde somniorū & aliarum rex interpretes cōiectores uocātur. cōiectura dignoscimus. an uerā sint. an propria. an honesta. an iniqua. an improba an inhumana. an crudelia. legis species sunt. aut scripti. aut uolūtatis. aut legum contrariarum. aut ambiguitatis. aut prolationis quādam tamen sunt laudabilia. & iure concessa quæ mos publicus repudiāuit. sed quoniam hæc uariantur in probationibus. uti de p̄iudiciis ad ipsam cām p̄tinentibus de rumore. de tormentis. tabulis iureiurādo. testibus. signis. probatione artificiali: exemplis. item de rescissis patrum testamētis. uel cōtra filios infirmatis ista relinq̄mus. quæ tradita sunt ab his q̄ de causis iudicialibus cōpositi fuerūt. mihi satis est in p̄ntia monere uel t̄gere potius. nō. n. tātū esset lōgū opus. sed etiam infinitū. hoc unum erit animaduertēdū ne. i. aduersariorū dicta cū n̄ra cōfirmatiōe referamus. aut alius cuius ioci executione iuuemus. nihil est enī peius in actionib⁹ quā cōfessio. porro qui scierit quid pars aduersa & sua habuerit facile iudicabit. quibus maxime rebus uel occurrēdū sit. uel instādum cū uiderit in utraq; parte ubi fuerit rei summa. argumētum uero dicit rō p̄bationē præstans apud græcos dicit enthymema idest cōmentatio. uel epichirema idest sentētia cū ratiōe. uel apodixis idest certa cōclusio. sumitur autē a p̄sona. loco. tempore. causa. occasione. instrumētō. modo. sed debet esse distinctis & perspicuis in sermone uerbis maxime exusu. uitiōsum erit quādo dubium ponetur pro necessario. cōtrouersum pro cōfessō. cōmune pro pluribus. uulgare pro proprio. Stultissimū præterea erit argumētari in rebus apertis. sed quādo argumētum erit cum aduersario cōferendum. ut uictus in cardine causæ ruat in sequentibus. tunc detecta fronte (ut ita dixerim) pugnare nō dubitemus. uel ad probationem criminum. uel cum aliquis honesta causa fecisse contenderit.

Cōiectu

Legis species

Argumētum

¶ De conclusionē.

¶ Conclusio iccirco a quibusdam latinorum peroratio. uel renumeratio dicitur. quia memoriā iudicis reficit. & totas simul uires quā breuissime ponit ante oculos. uerū sicut rei est flectere animū iudicis ad misericordiam. ita accusatoris erit auertere a miseratione. & fortiter ad iudicādum cōcitare. itē præocupare. quæ dicturum. facturumue aduersarium putet. hoc. n. cautiōres iudices facit. & gratiam responsuris aufert. cōcitare quoq; inuidiam

Conclusio

odolum iram: liberis in hac parte decebit: miseratio uero plurimum ualebit: si commemorabimus, dignitatem, studia, fortia, facta: susceptas pro patria cicatrices: nobilitatem merita maiorum item sexum: ætatem: liberos parentes: propinquos: non tamē debet esse longa miseratio: in qua si immorabitur: fatigabitur iudex in hac uero nō modo iudicem flectere meminerimus, sed cogere (si fieri poterit) ad motum animi lachrimis cōstitēdum: ideoq; cū in aliis rebus tum maxime in hac parte debet oratio crescere: & affectus sunt ad summum perducendi

¶ Deniq; sic erit fere cōponēdum: quomodo pronūciādum: parum enim fuisset uidere quid & quomodo dicendum esset: nisi uoce: uultu: motuq; corporis, solute, & suauiter diceremus, igitur in proæmiis, uel exodiis plerunq; submissus dicemus, nisi in accusatione, tunc enim concitandus est iudex, aut aliqua indignatione compellendus: frequentissime uero sentētiarum: compositio: nis: uocis: uultusq; modestia decebit, etiam si sit fiducia indubitabilis: odit enim iudex litigantis securitatem, & tacitus uerecundiam postulari, in narratione pleni, atq; expressi, in argumentis citati atq; in ipso motu celeres simus, in locis, ac descriptionibus fusi & fluentes in epilogis plerunque defecti, & infracti: Corporis etiā motu adhibebit musica ratio numerum, cum debeant sublimia ingredi, lenia duci, acria currere, delicata fluere, nam si qua in his est ars decentium, ea prima est, ne ars eē uideat. Ducturus intueatur, quid, apud quem, pro quo, cōtra quem, quo tēpore, quo loco: quorum statu, qua uulgi fama, quid iudicem sentiri credibile sit antequam incipiat, in primis si qua sunt oris uitia emendet, ut expressa sint uerba, ut suis quæque litteris enuncientur, quasdam enim uel exilitate uel pinguedine nimia laboramus, quasdam uelut acriores parum efficiamus, & aliis non dissimilibus quasi hebetioribus permutamus, curabimus igitur ne extremæ sillabæ intercidant, ut par sibi sermo sit, ut quotiens exclamādum sit laterum conatus sit ille nō capitis, item gestus ad uocem uultus ad gestum accommodetur, etiam ut recta sit facies dicentis, sed ne pectus ac uenter proficiantur est obseruandum, odiosa enim omnis supinitas, ideo Cic. præcepit in oratore, ut status sit erectus & celsus rarus incessus, nec ita longus, excursio moderata, eaque rara nulla mollicia ceruicum, nullæ argutiæ digitorum, nō ad numerum articulus cadens, trunco magis toto se ipse moderans, & uirili laterum flexione, brachii porrectione in contentionibus: contractione in remissis.

Cauendum præterea erit ne labra torqueant. ne immodicus hiatus
 rictum distendat. ne supinus uultus. ne defecti in terrâ oculi. ne in-
 clinata utrolibet ceruix. nâ frons pluribus generibus peccat. mul-
 ti. n. sunt quoque supercilia ad singulos uocis conatus eleuant. alii re-
 nent cōstricta. alii dissidētia cū altero in ceruice tēdūt. altero pene
 oculis ipsi p̄munt. quos ineptos uocamus. qui. n. aut qd postulet
 tps nō uident. aut plura q̄ oporteat loquūtur. aut se ostentant. aut
 eorum quibus cū est uel dignitatis uel cōmodi rōnem nō habent
 aut deniq̄ in aliquo genere incōcīni. aut m̄ ulti sunt. hii dicūtur a
 latinis inepti. nâ uim huius mali greci nō uident. ideo ne nomen
 quidē ei uicto imposuerūt. recta sunt igitur brachia nō indoctæ
 aut rustice manus. nâ ceteræ partes loquētem adiuuāt ipsæ uero
 manus ppe loquūt. his. n. poscimus pollicemur uocamus dimiti-
 timus minamur supplicamus abominamur. timemus. interroga-
 mus: gaudium tristitiam. dubitationem. cōfessionem. penitentiā
 modū. copiam. numerum tps ostēdimus. uerum de his oībus .i. uo-
 ce. ac gestu copiosissime apud Fab. in lib. i. & in. xi. poteris inueni-
 re. prima obseruatio recta pronūciādi est equalitas. ne sermo sub-
 sultet imparibus spaciis ac sonis miscens longa breuibus. grauiā
 acutis. elata sūmissis. & inequalitate horū oīum. spiritus. n. acutis-
 simus aut grauiissimus minime orōnibus cōuenit. quid hic parum
 clarus. hic nimīū plenus nullum asferre animis motū pōt. mediis
 igitur est utendum sonis. hii quoq̄ cū augenda intentio est exci-
 tandi. cum summittēda sunt tpandi. Ornata erit pronuntiatio. cui
 suffragabitur uox facilis magna. clara. pura. secans aera. auribus
 sedens. spiritus cū spacio p̄tinax. tū labori nō facile cessurus. Elo-
 quēs deniq̄ (ut ait Cic.) uidebitur qui in senatu. causisq̄ ciuilibus
 ita dicet. ut prober. delectet. & flectat. probare necessitatis est. de-
 lectare suauitatis. flectere uictoriæ. subtilis in probādo. modicus
 indelectādo. uehemēs in flectēdo in quo uno omnis uis est orato-
 ris. nam cū duæ inmmae sint i oratore laudes. una subtiliter dispu-
 tandi ad docēdum. alia grauiiter agendi ad animos audientium p-
 mouendos. multoq̄ plus proficiat is qui inflammet iudicem quā
 qui doceat: nō approbatiōes solum. sed admirationes. clamores.
 plaususq̄ si liceat. mouerē conabitur orator. oībus enī rebus opor-
 tet ita excellat ut ei turpe sit q̄cū aut expectari. aut audiri li bētus

Obserua-
 tio pnun-
 ciandi

Illustrissimo Principi. D. Octauiano de Rario comiti p̄stātissi-
 mo Foriliui Corneliq̄ iustissimo domino. Nicolaus Feretus Ra-
 uennas grāmaticus ac rhetor minimus. Sal. P. D.

Aec sunt: quæ Illustrissime Princeps ad epistolas: & orationes cōponendas breuiter collegi: nō qđ ignorā alia ēt multa esse pcepta his qđm pstantiora. sed uel ingenij mei uiribus q̄ tenuissimis ascribēs: uel quaueritus sū ne si hæc ip̄a pcepta ī longū opus exerceuissent nimio forsitan tedio adolēscētes afficerētur: qui maxime breuitate gaudent: arbitratus hæc satis esse studiōsis eloquētiā: atq; institutis liberaliter educatione: doctrināq; puerili: tanq̄ ad fontes Ciceronis indicādos: in qbus Pimplea magis q̄ in ceteris oratoribus inundauit: dono quoddā celestis genit? in quo uirtutes oēs suas expretur eloquētiā: in ip̄o. n. uox est romani generis & urbis ppriā: ip̄o dediscitur oīs rusticitas: & peregrina barbaries in ip̄o deniq; cognoscitur q̄tas in urbibus pacatis uires olim habuerit celestis eloquētiā: ingenij igit in hoc uno est potissimū exercēdum: atq; oē penitus tps cōterendū ille. n. (ut ait Fab.) se demum pfecisse sciet: cui Ci. ualde placebit. Felix sis opto Princeps humanissime: ac benignissime: & Octauiani Romanorum felicissimi: uirtute: moribus: imperio: atq; ætate: dign? existas imitator in foroliui. Millesimo quadringentesimo nonagesimo quarto: idibus Augusti.

¶ Nicolai feretti Rauennatis liber tertius: de cōpositione ppositionum latinarum: & earum significatione ex his auctoribus. Nig. Cicer. Fabio. Gel. Macro. Sue. Papiri. Plī. Diome. Dona. Ser. Prisc. Capro. Agre. Serg. Acrone. Festo. Marcel.

De ppositi
tibus

Mnis ppositio p cōpositionē: aut uerbū pcedit: ut pfero: aut nomē: ut ipius: aut aduerbiū: ut exp̄sse: aut pticipiū ut pcedens: aut cōiūctionem: ut absq;: aut se ip̄am ut circūcirca ab hinc proinde.

¶ Nota q; ppriū ppositiōis & cōiūctiōis ē nihil certi sine alijs ptibus orōnis significare: ad sensū. n. se: quēti ū una quaq; significationēs suas accōmodat: neq; ulla habet haspirationem. ¶ Nota ēt q; ppositiōes uī suā tūc retinēt qñ ppositū: postpositā significationē & uim ppriā amittūt: nisi casum suum reseruēt: ut trāstra p & remos: si uero casum mutēt: uel si illas nō subsequat cāus: sūt aduerbia. Vir. lōgo post tpe uenit: & corā quē q̄ritis adsum. ¶ Nota ēt qđ nulla ppositio pōt pnomini adiūgi p cōpositionē: sed solū p appositionē uel actō: uel ablatō. ut ad uos: & in uobis: unde mecū: tecū. secū. nobiscū. uobiscum. nō sūt accipiēda p cōpositionē. sed p solā appositionē. uice enclitici & p anastrophē. in alijs. n. postposita acui. ut q̄cū. quocū. quacū. qui

Mecum

quiscum: nota etiā qđ egome: tute: hulusce: suapte. Illice mīn sme
dicēda sunt cōposita: qm additio si sepetur: nihil significare pōr.
qđ testat Papir. ubi ait nec solū uereres inueniunt ūsi supradictis
adiectiōibus: sed poetæ nostri. atq; ēt oratores. Ci. in. ii. iuectiua
rum: hosce ego nō tā milites esse arbitror. Teren. illaccie mulierē
ale re hisce ho munere suā arbitrat thaidē. pte: aūt cū ablatiuo so
lo iungit: ut meapte suapte. q. ue. ne. enclerice sunt qñ uel ppriā
amittūt: ut absq; undiq; ubiq; quisq; in gbus nulla cōiunctiōis
significatio remanet: excipiunt differentia cā itaq; & utiq; in quī
bus nō solū cōiunctio. sed ēt: pposita ei aduerbia uī pprie signifi
catiōis cōuertūt cōposita: ceteræ uel cōiunctiōes: uel ppones: uel
aduerbia. uisā nominū. q̄ p nominū. in appositioē & cōpositione
nō mutāt: ut uterq; quisq; qcunq; qualiscunq; totidē. idē tantidē
cuius gtūs solus ex obligs in usu inuenit tantidē. ¶ Nota deniq;
qđ nulla ppositio pōt cū uerbis adiūgi p appositionē. sicut nec
cū q̄ttuor ptibus in declinabilib⁹ qa ppositio separata trāsitionē
semp significat: ideo ea q̄ carēt casibus iure nō possunt p appositio
nē ad iūgi ppositionē: nihil. n. carēs casu pse trāsitiuum esse pōt.
¶ Hæ ppositiones cōponunt & apponūtur. s. A. ab. abs. sub: ob.
ad. in. e. ex. de. p. pro. p. pter. cis. circū. cōtra: trās. inter. ante. post.
sup: subter. Hæ uere semp cōponunt uidelicet: obs: di. dis. re. se.
am cō. Hæ nūq̄ cōponunt. Erga. extra. itra: infra. iuxta pone ppe
apud. pp. secundū: aduersum. uel aduersus. ultra supra cītra. circa
circiter. usq; secus: penes. ex hīs aliq̄ trāsēūt in aduerbia. uidelicet
sup: ante. post pone. ppe. sup cōtra. ultra. circū. circa. secundum.
¶ A. ab: abs. in significatiōe eandē uim habēt & frēq̄ntius iungūt
tur psonis. p appositionē: i cōpositiōe aliqñ significāt priuationē:
ut amēs. i. sine mēte. aliqñ ablationē. ut aufugio. aufero abduco p
simplici. aliqñ ponit ut apud Liui. Flauius supplementū ab Roma
ab duxerat: A. i cōpositiōe iungit cū. m. ut amēs. cū. u. cōsonāte.
ut aueho. ab mutat. b. in. r. ut arripio. remanet in ab rogo ad diffē
rētiā uerbi arrogo. ¶ Aufugio & aufero mutāt. b. in. u. ut ait Ci.
in li. de optimo dicēdi gñe. q̄ anfugit & afert. turpe uisū esse dicit
aufugit & aufert recti⁹ eē iudicatū pter hāc duo uerba. nullo alio
in loco hāc ppositiōnem repies. licet in autūno idē esse. nigī pber
in ab fere. remanet. b. ut in ceteris appositioē remanet semp cū. l
r. & i. seu uocali seu cōsonāte. ut ablege. ab litteris. ab ioue. ab om
nibus. Abs cū e apponit solū. ut abste. cōponit autē cū. c. t. q. ut
abscōdo abstineo. abscutio. in quo. q. uerit in. c. sicut in secutum
locutū. nā i ceteris. q. scribimus in supīno uero & eius cōpositis c
Nota qđ hæ solæ dictiōes inueniunt terminare aūtecedentē syl

Pte
Que ue
ne

A ab abs

De A

Abs

labam cū s sequente e in cōpositiōe: uidelicet abscondo: obscurus
discentio. q̄a s terminalis est p̄positiōis: sicut ēt in aliis in cōso-
nantibus ut displiceo distermīno absterreo asporto p̄ absporto. i
quoq̄ loco cōsonantis in cōpositis. ut disiectus nā in simplicib⁹ di-
ctiōibus necesse ēs: esse eiūsdē syllabæ: ut pascua luscus. m. quo
uel p uel t in simplicibus dictiōibus. si antecedit. s eiūsdem ē sylla-
ba. ut cosinus prospera. testis similiter terminat syllaba altera s
sequente: ut assis: cosus: aruspex quia ps eius posterior: a: spectan-
do est. s litterā tertiæ dabimus abstemius uero ab abstīnētia teme-
ti. s. primæ reliq̄t syllabæ: in nostrum ac uestig. s. littera posteriori
syllabæ applicari debet: sicut in hoc nomine maiestas stas: in des-
ductiōe uocis eē debet nō: tas: in ceteris eodē mō est obseruandū
De sub & ob Sub qñ significat tēpus actō gaudet & tūc ponit̄ p̄ ante: uel cir-
ca: ut sub luce exportāt calathis: qñ uero locū. mō actō. mō abltō
iungit̄: & tūc ponitur p̄ infra: ut sub terrā: & sub tegmine sagi: ali
qñ pro ante Vir. potesq̄ sub ipsos: aliqñ significat prope: ut idem
classēq̄ sub ipsa antandro: aliqñ in: idē: nanq̄ sub ingēti lustrat
dū singula tēplo: & ibant obscuri sola sub nocte p̄ umbrā. in com-
positione aliqñ significat tacite ut suffuratus: ponit̄ ēt pro aliquā
tulū ut subridēs: etiā p̄ supra ut corpora saltu subiiciunt in equos
ēt pro infra: ut pedibus quæ rotæ subiiciūt lapsus: ob uero aliqñ
ponitur p̄ ad. uel. p. ut obuiā: apud uiā. obeo diē. i. eo ad diē. aliqñ
circū ut obfideo aliqñ pp uel causa: ut obdesidiam aliquādō cōtra
sicut obs ut obsto: sed nota qd̄ obs semper ponit̄ in malū: & cōpo-
nitur cum oleo: unde fit absolēo cū carus sit obscurus: cū cano ul'
cano: uel a κυνων κυνος. i. canis fit obscānus: sub & ob in cōposi-
tione mutāt. b. in. c. f. g. m. p. s: ut succido: occido suffitio: officio:
officiū: qd̄ tñ ab efficio deducit̄: suggero ogganio ommuteo sū-
mito: omitto per unū: m: p ommitto sic. n. scribit ex cōsuetudine
dicit̄ ēt sumo sumis tertiē cōiugationis per unū. m. nā sūmo mas
primæ habet duplex m: unde summus: mū: deducit̄. sed no. qd̄ iō
in omitto b abiciit̄ sicut in opio ut habeāt primā breuē: sustineo
mutat b in s suspicio abiciit̄. b i optineo p scribit̄ sed aures magis
audiūt. b. Ad mō psonæ: mō loco mō tempori & nūero iungit̄
in cōpositione: mō ē intentiū: ut approbat mō ad psonā uel rem
dirigit̄. ut affirmat: itē tā in cōpositiōe: q̄ in appositōe p̄ximitatē
plerūq̄ significat. ut adeo acurro: est ēt cālis. ut ad qd̄. i. cuius cā ē
quoq̄ similitudinis: ut ad unguem & cōtrarieratis: ut ad illū. i. con-
tra aliqñ tēporis. ut ad bellū. i. usq̄ ad aliqñ cōmoditatis ut adhuc
pro hucusq̄ & additiōis ut adhæc mala. i. ultra: Ad uero reiet d.
in cōpositiōe cū distinctiōibus incipientibus ab & e o h m i & u

De sub &
ob

De Ad

loco uocaliū consonantiū positis: itē seq̃nte d ut adamo: adaugeo
 adedo adero adoro adorfor admī: or admitto adire adiuuare adu
 stus aduentus addo addico unde addictus mutat. d. Sequētibus i
 compositione c g p t f l r n s ut accido in quo uerbo aliqñ ad pon
 tur pro am. Vir. in. vii. accisis coget dapibus: p undiq̃ cōsumptis
 aggero appello attingo affectus uel assero alludor arrideo: i annuo
 aliduu: subtrahit. d sequēte alia cōsonāte ut aspicio. astota scēdo
 ascico: agnitus uero fit ex ad & natus uel ex ad & gnatus: sicut ex i
 & nauus uel gnauus cōponitur ignauus. Ci. in li. de optimo dicē
 di genere: ait notī erāt & nauī cū gbus prapōni oporteret in ppo
 sitio dulcius tamen uisum est ignoti ignauī & gnari: dicere q̃ uerī
 ras postulabat: itē nota qd si ad cōponatur: cū dictiōe incipiēte a:
 q. d. uertet in c. ut acq̃ro idē notat in qcquid & quicq̃ in quibus c
 nō d ante q scribi debet: ne bis interrogare uideamur licet nōn ul
 li aliter sentiant cōtra Pri. & Fab. rectā expositionē. ¶ In: qñ uim
 suā retinet in appositione ponit in ablatiuo p intra: ut in tecto ēt
 significat p: ut in magno munere: aliquādo contra. sed cū actō ut
 in euriālū: aliquādo ad ut anteq̃ in siciliā uenirē: alqñ sub intelli
 tur usq̃: ut a nocte in lucē: aliquādo ponit p circa: & tunc signifi
 cat tps: & ut ait Ser. semp iungit actō: Virg. aspirāt aurā in noctē
 in compositione uero aliquādo significat nō: ut indoctus aliqñ
 do ualde: Ter. ex amore homīes immutant: aliquādo in ē supua
 cua: Vir. in canaq̃ menta aliquādo q̃litate: ut informes uidisse ci
 clopas: nō. n. ut ait Macro. significat nullius formā: sed mala: cō
 ut supradixi in cōpositione semp ponit: & eandē habet significa
 tionē q̃ cū: antiqui. n. con scribebāt non cū: qd sape ponit pro ad
 uerbio & significat quādo: ut cū uere dixeris: sed antiq̃ in hac si
 gnificatione scribebāt quom per q: aliquādo ē prapositione copula
 tiua: ut cū impatore: sed in hac significatione non iungit semp
 rei q̃ notet instrm. ut asta pcussi: Nota q̃ in & con in cōpositione
 mutāt n in l ut illudo collido: item in r ut irritō corruo irrumpo
 corrumpto: mutat ēt n in m uidelicet ante m b p ut immunis im
 buo impello sic cōis: commendo combibo compello: Impsentia
 rū scribitur per m q̃a est cōpositū in presentia uero p n: q̃a non ē
 cōpositum: Con uero si componat uocali seq̃nte abiciet n ut co
 eo ex con & eo: sic ex con & arceo coherceo cohortor: Nota ēt q̃
 m aliqñ extrahit i enī maxie d uel r uel c uel q seq̃ntibus sic ex
 tā fit tandē ex tantū dē ex quē quendā & qñq̃ ex quor: quorundā
 idē identidē ex num nuncubi sic ēt ut Plī. placet nunq̃ ex am cō
 ponitur anceps pro amceps nota etiam quod a nequeo nequīs d
 ducitur nequam secūdm Priscianū uel a ne & qcq̃ secūdm Ge l.

Nota di
 gnum
 De in &
 con

Nota di
 gnum

De super **¶** Sup & subter actō casui naturaliter pponunt. tñ plerūq; inueniunt abltō iūgi qñ locū significāt. Vir. gemina sup arbore sidūt & subter densa testudine casus, opponit uero inter se sicut supra & infra. sup aliqñ ponit pde. Vir. hęc sup aruorū cultu. idē & super arborib⁹: aliqñ significat. pro. Vir. nec sup ipse sua molit̃ laude laborē. idē. nil sup impio moueor. aliqñ sup iungit cū in. & significat amplius Vir. in sup ipsi dardanidæ infensi pēnas cū sanguinæ poscūt. aliqñ p desup. idē hęc sup euallo prospectāt troes aliqñ p supest. idē. o mihi sola mei sup astianactis imago. aliqñ ultra. idē sup garamātas & indos pferet impiū. aliqñ iungit uerbo & aliqñ picipio. ēt aliqñ trāsit in aduerbiū. Vir. His accēsa super & ecce sup mæsti magna diom. ab urbe legati rūsā ferūt. Nota ēt qđ sup deriuat a supra p apocopen. sicut supra p sincopē fit ab eo dē. ēt nata qđ a sup fit superbus. & supmus. etiā uerbū supo ras.

De Per **¶** Per aliqñ ē localis ut pfor. & tūc significat in. aliqñ ē tpalis. ut p mediū dic ēt iungit cū aliis rebus. ut p uirtutē. aliqñ ponit p cā ut p desidia. aliqñ ē iuratis. ut p iouē. aliqñ aduerbiū ualde ut pio cū dum. incōpositiōe aliqñ significat qñ p mediū. ut p lucius. i. p cuius mediū fulgor emanat. aliqñ pfectionē rei ut pfero. i. usq; ad finē capio. aliqñ negationē. ut pfidus piur⁹. mutat aliqñ i. l. ut pelliceo. & pelluceo. r. abiciit in peiero.

De Pro **¶** Pro inuenit localis tā i cōpositiōe q̄ in appositōe ut puenio pcuria. Vir. pro dulci ascantio aliqñ tpalis ut pspicio. aliqñ palā ut pdi. i. palā dic uel exi. aliqñ super ut pminet. i. sup eminet. Vir. proq; oibus unū pdicā. aliqñ an ut sustētāt acies pportis. aliqñ ad ut p cliuis aliqñ i. ut prostris aliqñ de ut p testimoniō. aliqñ lōge. ut pietatq; saxa pachyni. & pderet ac totū subleges mitter et orbē. aliqñ fm ut puiribus. i. fm uires aliqñ ponit loco iteriectiōis & tūc proh circumflectit ut apud ter. ph deū atq; hominū fidē &c. ēt cōponit cū c f m s t & u loco cōsonātis ut pcurro pfať pmineo pspicio pteruus puideo. nā p auus uf cōponi o pculqa corripit primā syllabā ut cetera q̄ simi liter breuiant. licet alii uelūt a p more græco. nota tñ qđ si p cōponat cū dictiōe incip. a uocali interponit d cā euphōiæ ut pdes p dibo. **¶** Præ significat aliqñ ad. ut pmæ. i. ad cōparationē mei aliqñ ab ut pamore hūc exclusisti. i. ab aliqñ sup ut pfectus. i. sup factus aliqñ ualde ut pcellus. i. ualde aliqñ ante. Item pco. i. ualde canēs aliqñ pobis pro ante ut pdico. i. ante dico ab hac ppositiōe pfit pter q̄ aliqñ ponit p ante ut pteruehor alquādo significat sine Salusti præter regē capitaliū cōdemnatis & tūc semp iungit ablatiuo nā alias actm sequitur significat ēt pter pp idest ultra cōponit uero cūs cd fg & u loco cōsonātis ut precellus pradico præfe

De præ

27
atus: pgestio. puro. Nota q qdā cōponūt cū p: q cū p iūgi n possūt
:& ponūt: p maiore imodū. i. pter modū: & morē ut p potēs pcel-
sus: platus: pdulcis. pfulgēs. pdiues. pclarus: pdur. pcurtus: plōg.

Ex: ex: i appositōe iūgūt psonis. & locis licet frēqntius tpalia i
ueniat i cōpositiōe ponūt aliqñ p extra: ut educo: egero: excludo
excors. Aliqñ priuatīue: ut eneruīs: enodīs: expediō: extirpo: Ali-
qñ itētiue uel p pfectiue: ut eludo. enarro extēdo: efficio. no. q ali-
ud est dicē e foro. & aliud a foro qa e significat itus. a uero locū p
ximū foro: sic ēt i forē ire: ē locū itra. e ponit añ. b. d. g. l. m. n. r. ēt
u. & i. loco cōsonātīū: ut ebibo: edo. egero: elimo: emineo: enarro:
eneruo: eripio: eueho: eficio. ex remanet seqntib. c. q. p. t. ut exce-
do. expello: extorris: exgro: seqnte uero. s. abicif. s. cā euphoniā:
ut exege: exicco: exequor: sequēte aūt. x. mutat. x. in. f. ut efficio.
effūdo. itē nota q. x. cū. l. inuenit solū i cōpositiōe cū lex: ut ex lex

De aliqñ significat ab: ut detraho. Aliqñ cōtra: ut derideo. Ali-
qñ deorsū: ut despicio. Aliqñ put. Ci. nisi pfecta re de me nō qstī. i.
p me. Aliqñ pp Terē. defidicina hac. i. pp. aliqñ ē itētiua ut dedo
Aliqñ priuariua: ut demēs. Aliqñ memoratiua: ut de ptib. ofonis
cōponit at cū d h l m r s t & i cōsonātes: ut deduco dehisco deligo
demēs derideo descēdo detraho deprauo deicio.

Dis & di eandē habent significatiōē: & sunt sepatiue ut distra
ho dirimo dis uero aliqñ ponit pro nō ut displiceo & cōponit cū
c p s t & i loco cōsonātis: ut discūbo disputo dissoluo distraho diffi-
cio: unde disiectus mutat s i f cā euphoniā ut differo diffūdo diffi-
do mutat ēt s in m sed solū in uerbo diminuo. p disminuo. Di ue-
ro cum reliqs consonantibus præponitur ut dimitto & semper p-
ducit di præterq in dirimo & disertus.

Re a retro deriuat p apocopē q significatio demonstrat ut respī-
cio. i. retro aspicio. Aliqñ significat cōtrariū ut recludo resigno re-
fero relaxo. Aliqñ nihil significat: ut refero p fero recido p cedo
cōponit cū s c & u loco cōsonātis ut respicio recurro reuertor ex-
cipit reduco p duplex dd qd ēt d f p unū: iō tūc hēt primā breuē
unde reduces dicūt liberati ab aliquo piculo refert & repello ge-
mināt in pteritis alter t alterū pp ut rettuli reppuli nota q si Re
cōponat cū dictione aliqua incohāte a uocali interponit d ut re-
deo redintegro sicut diximus de pro in simili compositione

Se pprie significat diuisionem ut seduco. Aliquando ēt abne-
gatione ut secutus. i. sine cura cōponit at cū c d o p ut secubo se-
duco seorsū sepo. nota tñ q semis cōponit a se & medīū licet an-
tiqui se potius a semis uel a secus deduci uoluerint.

Am significat circū & mutat m in n sequētib. f c q ut anfra. Am

etus anceps anquiro. uocali uero sequēte intercīpit. b. ut ambītus
āmbesus ambustus. ambages nec nō etiā sit in comburo. & combu-
ustus. in reliquīs remanet. ut amplector amputo.

De circū ¶ Circū aliqñ trāsīt i aduerbiū: & ponit p circū circa. & in fine a-
cūtur ne nomen putetur. ut maria omnia circum mutat. m. in

Detrans n. seqñte. d. ut circūdo. noto tñ qñ uocali adiūgit. m. scribit sed in
aliqbus nō pnūciat. ut circūeo & circūui. ¶ Trās in cōpositione

De en aliqñ ponit p p. ut trado. aliqñ p ultra ut trāsgredior. aliqñ sup ut
trāsgressus. p supgressus. aliqñ apud. ut traduco. abicit ns. seqñti

bus. d. n. & i. loco ssonātis ut traduco. trano. traicio. ¶ En ēt mu-
tat. n. in. c. ante. q. ut ecqd ecq p nūqd nūqua. dī ēt eccū & eccā p
ecce hic. sic ēt ellū ellā: & i plurali æccos eccas. ellos ellas & maxie
apud comicos. uel scđum Prisci. & donatū sūt cōposita pnoia. qñ
i his articulus masculinus & sēmininus iuenit. ut eccū p ecce eū.
eccā p ecce eā. & nota qđ en i appositōe sēm Seruū ntō meli? iū-

Nora di git: Vir. en priamus. idē en extra fidesq licet aliqñ inueniat cum

gnam te actō. Vir. en qttuor aras. ¶ Nota ēt iter. m. & n. p. nō pōt poni. ut

gulam alūnus. Colūna. sōnus. sicut. m. iūctū cū. t. sine. p. nō pōt inueniri

Inter euphoniā cā. ut sūptus. prōptus. cōprus. ¶ Reliq ppositōes raro

inueni sūt in cōpositiōe hīe trāsmutationē iter tñ mutat. r. i. l. in
hoc uerbo intelligo. & significat aliqñ p. ut iternūcius. aliqñ i. ut i-
ter se. i. infemet. aliqñ ponit aduerbialiter. & tūc acuit i penultia
ut h uadit dextrorsū ille sinistrorsū. ego uero curro iter. ab hoc sit
ppositio itra. q ponit aliqñ pin. ut itra uiscera. itē ab intus. & itro
aduerbiis. sit uerbū itro as. sicut a sup uel supra supero as.

Ante ¶ Ante aliqñ ē localis. ut ante eo. aliqñ tpalis ut ante annū. aliqñ

Contra aduerbiū ut ante perratis āboꝝ finibus exul ab āte sit ātiqu? und
antiqrius. Cōtra aliqdo significat oppositū. ut cōtradico. unde fit

Erga cōtrouersia mutatiōe lrag. aliqdo aduersum. & tūc est aduerbiū

Extra Vir. sic cōtra est igressa uenus. Erga semp significat affectū. ut er

Cis ga amicu & semp apponit sicut extra. und extraneus & extra quo

externus & exterus. trāsīt aliqñ i aduerbiū. ut extra mitto. Cis ad-

Citra iungit locis & ppriis noibus. sūminū. ut Cis rhenū cis alpes. Ci

Apud tra uero cū reliqs ut citra cruorē. aliqdo ēt cū his pdictis: ut citra

Penes forā citra padū ab hac sit citer. i. ppe unde citerior. citimus. citra

Post uero nūq cōponit: ut supra diximus. Apd significat tātp pntia. &

hitationē. & iūgit psonæ aut loco. Penes uero tñ psone & signifi-

cat dñm ac ptatē post aliqdo significat ordinē loci. aut tps aut ali-

cuius rei: & ponit p ultra. ut post multū tps. post mortē. aliqdo est

aduerbiū & significat deide ut post faciā. Vir. lōgo post tpe uenit.

nā qdo ē ppositio ablatō iūgi nō pōt. licet Seruius aliter sētiat. ab

hac cōponitur postquā posterius postica postelina postliminū.
 ¶ Nota deniq; qđ aliquot italiæ ciuitates nō habeāt o sed eius lo. Nota hīc
 co ponebāt aut maxime umbri & tusci, ut caudex pro codex clau
 dius p clodius, cautes p cotes, ecōtrario in multis italiæ populis
 nō erat u i usu, sed ei^o loco pōebāt o & hoc maxie digāma iterce
 dēte, ut seruo p seruus, dauos p dauus, itē nota qđ apud antiquis
 mos quoties nd seqbant post e eius loco scribebāt u in his maxie
 dictiōibus q a uerbis tertriæ cōiūgatiōis nascunt, ut faciūdū legū
 dū dicūdū emūdū uertūdū, Plautus ut uos in uostris uoltis mer
 cimonis emundis uēdundisq; me lētū lucris afficere, atq; adiua
 re in rebus oībus, ita & iusti hīc eritis omnes arbitri,

Finis.

Eiusdem Nicolai Ferreti Rauēnatis epigrāma ad lectorem.

Hos paruos studiosē lector aere
 Portabis comites breues libellos
 Flores purpureos odore leni
 Sumptos ex uariis perennis undæ
 Riuis: castaliæ decus dicatum
 Quondam palladi cum subibat antrum
 Diuini Ciceronis alma lympa
 Ageris luminibus sulubre munus
 Hos tu maxima cum tibi loquendi
 Ornate fuerit cupido noscas
 Contra si quid habes edax precamur
 Hinc liuor fugias: nisi putasti
 Iratam tibi palladem uidere

Thomas de Astis Episcopus foriliuū
 Miror opus cultum, pbo carmina dulcia lator
 Dedicat augusto quod tua musa meo

Christophorus Bentius clericus Foroliuēsis
 Si cui Palladiō libet insudare liquori
 Dogmata Feretti culta lepore ligat
 Orator q̄cqd: q̄cquid seu rhetor abunde
 Scripserit ornati, colligit istud opus,
 Huic studeat quæso multum studiosa iuuetus
 Sollicitam totos quam decet esse dies,
 Vos quoq; grammaticī linguæ tutela latinæ
 Eloquiū nitidum magnificate iubar,
 Candida de hinc totum uulget fama p orbem
 Auctoris splendor, gloria, cultus, honos,

DE ELEGANTIA LINGVAE LATINAE SERVANDA
IN EPISTOLIS: ET ORATIONIBVS COM-
ponendis: praecepta sumpta ex auctoribus probatissimis. etiam de com-
positione oium praepositionum latinae & earum significatione.

Hoc opus est impressum Forlivi per me Hierony-
mum Medesanum Parmensem: nouiterq; p ipsum
Auctorem correptum aditum & emendatum
Anno domini. M. CCCCLXXXV.
die uero. xxv. Mai Regnante Illustris-
simo Principi nostro domino Octa-
uiano de Riario: ac Inclito do-
mino Iacobo Pheo guberna-
tori dignissimo.

H. 6974. H. 6975.

Gym. Basel 272

Deut. 2. opus

Hyman

19. 11. 1913